

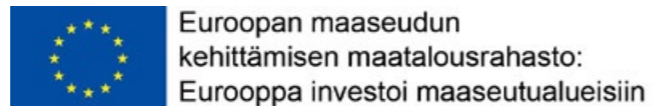

XAMK

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Toim. Anu Vainio

MILJÖÖ- MATKAILU

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Xamk Kehittää 70
Kouvola 2019

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Taitto: Vinkeä Design Oy, Petri Hurme
Paino: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-149-1 (Nid.)
ISBN: 978-952-344-150-7 (PDF)
ISSN: 2489-2467 (Nid.)
ISSN 2489-3102 (verkkajulkaisu)

julkaisut@xamk.fi

SISÄLLYS

Esipuhe.....	6
Kulttuurin ja matkailun symbioosi.....	9
Mikä miljö, mikä kulttuuriympäristö?.....	13
Kenelle palveluita oikein suunnitellaan?.....	19
Yhteiskehittäminen kulttuurimatkailussa.....	25
Säilyttämisen hallintasuunnitelman soveltaminen osaksi kestäväen kulttuurimatkailun kehittämistä.....	31
Restauroinnin opiskelijoiden osallistaminen ja konkreettinen tekeminen.....	33
Kokemuksia Miljöomatkaileu-hankkeesta.....	36
Tarinat kohteista.....	37

MILJÖOMATKAILU-HANKKEEN KOHDEALUEET

Miljö: Ankkapurhan Kulttuuripuisto.....	40
Kehittämisen kohteena: Alvar Aallon Tehtaanmäki.....	43
Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovellus Tehtaanmäellä.....	47
Miljö: Verla.....	50
Kehittämisen kohteena: Verla.....	52
Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovellus Verlassa.....	57
Miljö: Miettälän historiallinen reservikasarmialue.....	61
Kehittämisen kohteena: Miettälän historiallinen reservikasarmialue.....	64
Ruokamatka suomalaisiin ja paikallisiin makuihin.....	67
Näin syntyi paikallinen ruokatuote: Miettälä-menyy Rautjärvelle.....	70
Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovellus Miettälässä.....	73
Miljö: Kärnäkoski.....	76
Kehittämisen kohteena: Kärnäkoski.....	80
Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovellus Kärnäkoskella.....	83

**Ari Lindeman,
Tutkimuspäällikkö, Xamk**

ESIPUHE

Käsillä oleva kirja kuvaa urauurtavan Miljöömatkailuhankkeen keskeisiä näkökulmia ja tuloksia. Hankkeella tuettiin maaseutualueiden kehitystä Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteiden mukaisesti 2017–2018. Hankkeen lähtökohtana oli innovatiivinen symbioosi palveluliiketoiminnan, erityisesti matkailupalvelujen, ja kulttuuriperintökohteiden, niiden ympäristöjen ja miljöiden, välillä.

Miljöömatkailu sai paljon julkisuutta ja aktivoi satoja ihmisiä neljällä pääkohdealueella Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Hankkeen viestintä, paikallisyhteisöjen ja opiskelijoiden osallistaminen, yhteistyö kahden maakunnan osatoteuttajien välillä ja yhteydet valtakunnalliseen kehittämiseen, mm. tuotteet Alvar Aalto -verkoston matkailusivustolle, ovat vertaansa vailla. Hankkeen ydintiimi onnistui loistavasti!

Hanketta valmisteltiin hartaasti. Juurevaan valmistelu varmasti edesauttoi erinomaista toteutusta. Kirjassa kuvatut keskeiset näkökulmat – kulttuuriympäristöt ja -miljööt, käyttöprofiilit ja yhteiskehittäminen – elivät vahvasti jo valmisteluvaiheessa. Kulttuurimiljöiden omistajien kanssa käytiin tiivistä vuoropuhelua, kohteissa tehtiin opiskelijoiden kanssa valmistelua ryydittäviä käyttäjälähtöisiä kokeiluja. Yhteiskehittäminen näkyi niin päätoteuttajan

omassa liiketoiminnan, palvelumuotoilun ja restauroinnin asiantuntijoista muodostuneessa tiimissä, Xamkin ja Saimia välillä kuin suhteessa kehitettävien kohteiden päätoimijoihin. Lisäksi on syytä muistaa ja kiittää rahoittajan edustajia kehittävästä sparrauksesta liittyen erityisesti hankesuunnitelman rajauksiin, konkreettisuuteen ja vaikuttavuuteen.

Kiitos Maaseuturahastolle hankkeen rahoittamisesta ja Kaakkois-Suomen Ely-keskuksen asiantuntijoille tuesta hankkeen eri vaiheissa. Kiitos toteuttajatiimille ja mukana olleille opiskelijoille. Saimia ammattikorkeakoululle kiitos sujuvasta ja luovasta yhteistyöstä. Kiitos Ankkapurhan kulttuuripuiston, Verlan maailmanperintökohteen, Kärnäkosken linnoituksen ja Miетtilän historiallisen kasarmialueen omistajille, paikallistoimijoille ja yrittäjille. Ilman teidän innostuneisuutta ja sitoutuneisuutta kehittämiseen hankkeen tulokset ja tämän kirjat opit eivät vaikuta. Maaseudun kehittäminen tarvitsee teidän jatkuvia kehittämistoimia ja uskallusta nostaa esiin radikaalejakin innovaatioita maaseudun kulttuurimiljöiden arvon kohottamiseksi ja liiketoiminnan luomiseksi Kaakkois-Suomeen. Rakkaat kulttuuriperintökohteemme ovat auki maailmalle.

Onnittelut kaikille kirjan kirjoittajille! Vaikuttava kokonaisuus!

Kuva Mikko Hovi, 2018.

**Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk**

**Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia**

KULTTUURIN JA MATKAILUN SYMBIOOSI

Kaakon kätkeyt aarteet – Ankkapurhan kulttuuripuisto ja Verla Kouvossa, Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella ja Miettälän historiallinen kasarmialue Rautjärvellä olivat Miljöomatkailu-hankkeen sydän. Kaakon kätkeyt aarteet ovat kaikki Kaakkois-Suomen maaseutualueiden arvokkaita kulttuuriperintökohteita. Aarteita kohteet ovat rikkaan menneisyytensä vuoksi. Kätkeytyjä pienen tunnettuutensa vuoksi. Menneisyydestä on kerrottavana tarinoita, koettavana ympäristöjä ja jaettava muistoja, joista alueen kulttuurimatkailu voi ammentaa. Erityisen rakkaita aarteita kohteet ovat ihmisille, joiden oma menneisyys nivoutuu alueiden

historiaan. Rakkaiksi kohteet muuttuvat myös niihin ihastuneille matkailijoille, seikkailijoille ja alueen kehittäjille. Kehittämisen kohteiksi alueet valikoituvat matkailullisen potentiaalinsa vuoksi. Potentiaali löytyy kohteiden kulttuuriperintöarvon lisäksi paikallisista, jotka vaalivat alueidensa kulttuuriperintöä ja haluavat kehittää alueita matkailukohteiksi.

Miljöömatkailu-hanke sai alkunsa pohdinnasta, miten kulttuurimatkailua voi kehittää kestävästi alueen vahvuuksista ammentaen paikallisten toimijoiden kanssa yhteistyössä. Mikä kehittämistä ohjaa, miten alueilla yhteistyö syntyy, kasvaa ja kehittyy? Kuka on asiakas ja mistä hänet tavoittaa? Miten paikalliset asukkaat suhtautuvat kasvavaan kiinnostukseen kotiseutuaan kohtaan ja mitä kotiseudustaan muille kertovat? Miten arvokkaissa voi kohteissa voi toimia matkailijoita palvellen?

Miljöömatkailu-hankkeessa kehitettiin kulttuurimatkailua yhteistyössä paikallisten toimijoiden

kanssa kahden vuoden ajan. Palveluliiketoiminnan kehittäminen kulki käsi kädessä aluekohtaisten Säilyttämisen hallintasuunnitelmien (SHS) sovellusten kanssa, jotka ovat saaneet nimekseen Kaakon kätkeyt aarteet. Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovellukset on laadittu matkailun kestäväen kehittämisen tiedonlähteeksi ja tueksi sekä avaamaan näkökulmia kohteiden arvosta, merkityksestä ja kehittämisen suunnista. Kohdekohtaisten suunnitelmien tarkoitus on myös toimia ohjenuorana alueiden kehittämiseksi vahvistaen liiketoiminnan edellytyksiä kulttuuriperintökohteissa.

Kulttuuriperintökohteita ja niihin liittyvää matkailua kehitettiin paikallista elinkeinotoimintaa tukevalla tavalla palvelumuotoilun menetelmin. Palvelumuotoilu on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja monialaista, käyttäjäkeskeistä ja osallistavaa sekä jatkuvaa. Hanketta toteutettiin osallistamalla sidosryhmiä ja kohderyhmiä yhteiseen kehittämiseen,

toimialarajat ylittävissä verkostoissa - tähtäimessä alueelliset radikaalit innovaatiot ja ketterä kokeilemalla kehittäminen.

Tarinat ovat kulttuurimatkailun ytimessä ja niiden löytämiseksi hankkeen aikana pilotoitiin tarinapajakonseptia. Kohdealueilla järjestettiin tarinakahviloita, joissa kerrottiin, kirjoitettiin, jaettiin ja tallennettiin tarinoita menneiltä vuosikymmeniltä. Tarinapajat kiinnostivat alueiden asukkaita sekä sosiaalisen kanssakäymisen että alueiden kehittymisen ja elinvoimaisuuden näkökulmasta. Tarinapajakonseptin tarkoitus oli levittää tietoa kulttuuriperinnön merkityksestä ja siihen liittyvistä liiketoimintamahdollisuuksista.

Miljöömatkailu-hanke palveli Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämisohjelman visiota entistä monipuolisemman ja kilpailukykyisemmän matkailun ja muun yrittäjyyden luomisesta. Hanke toteutettiin vuosina 2017 ja 2018 kahden ammattikorke-

koulun välisenä yhteistyönä. Hankkeen hallinnoija oli Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ja osatoiteuttaja Saimaan ammattikorkeakoulu. Hankkeen rahoitti Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ELY-keskuksen kautta.

Yhteisessä kehittämisessä tärkeitä kumppaneita ja toimijoita olivat yrittäjät ja yritykset, kohdealueiden paikalliset aktiivit ja paikalliset yhteisöt sekä Kaakkois-Suomen kunnalliset ja alueelliset päättäjät ja kehittäjät. Hanketyön virallisesti päättyessä työn tulokset jäävät palvelemaan mukana olleita sekä alueiden matkailun kehittymistä. Aktiiviset toimijat jatkavat yhteistyötä ja toisaalla kehittämistä vaativa asia sai alkusysäyksen. Parhaimmillaan kipinä, joka syttyi, leimahtaa ja saa yhteisön syttymään uuteen kehittämistyöhön. Miljöömatkailijat löytävät tulevaisuudessa Kaakon kätkeyt aarteet entistä helpommin ja saavat paremman asiakaskokemuksen paikallisten matkailuyritysten vieraina.

Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk

MIKÄ MILJÖÖ, MIKÄ KULTTUURIYMPÄRISTÖ?

Kulttuuriympäristöäkö kaikki?

Kaikki hankkeen kohteet – Verla, Ankkapurhan alue, Miittilän historiallinen kasarmialue ja Kärnäkosken linnoitus – ovat kulttuurihistoriallisia kohteita ja kulttuuriympäristöjä.

Kulttuuriympäristö on kaikki se ympärillämme, joka on syntynyt vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa – nykyisten tai menneiden sukupolvien. Sitä muodostavat mökit ja moottoritiet, raivatut pellot ja viljelyt metsät, niityt ja hakkuuaukeat, savupiiputtavat tehtaat ja kaukaisuudessa hämöttävät kirkontornit, rintamamiestaloalueet ja kerrostalolähiöt, kaupungintalon rappuset ja sataman laiturit, kyläkaupat ja kulmakahvilat. Kulttuuriympäristöön kuuluvat maisemat, rakennettu ympäristö ja arkeologinen perintö. Kaikkien näiden näkyvien merkkien ja kulttuurin ilmenemismuotojen taustalla on rakentamisen his-

toriaa ja muodostumisen prosesseja, sopeutumista ympäristöön ja yhteiskunnallisia oloja, tarpeita ja teknisen kehityksen tasoja, töiden toimeenpanijoita ja suunnittelijoita. Ne heijastelevat aikojensa oloja ja arvostuksia. Niihin liittyvät muistot ja ihmisten tarinat, paikkojen nimet ja tilalliset tunnelmat.

Kyse on ehkä enemmän katseen kohdistamisesta ja havahtumisesta, ympäristön merkkien ymmärtämisestä. Ihmisten ja ajan jättämiä jälkiä on ympäristömme täynnä – puisista kasarmirakennuksista punatiilisiin paperitehtaisiin, maastoutuvista linnoitusrakenteista modernistisiin tehdasyhdyskuntiin.

Kulttuuriympäristön käsite on monimuotoinen ja eri tavoin määriteltävissä. Se on myös hallinnollinen termi kulttuuri- ja rakennusperinnön hoitamiseksi ja suojelemiseksi. Esimerkiksi: Valtioneuvosto hyväk-

syi vuonna 2014 Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Ympäristöministeriön laatiman kulttuuriympäristöstrategian 2014–2020, Museovirastolla on kulttuuriympäristöpalvelut, ELY-keskuksilla kulttuuriympäristöasiantuntijoita, kaupungeilla ja maakunnilla kulttuuriympäristöohjelmia ja -strategioita.

Kulttuuriympäristöt ovat sekä arkisia elinympäristöjä että matkailukohteita. Ne voi kokea elämyksinä, niistä voi oppia ja niistä voi muodostaa oman käsityksensä. Kaikkialle levittyvä kulttuuriympäristö on rajattavissa eri teemoin, ajallisin kerroksin tai maantieteellisin rajoin, vaikka eri ulottuvuudet ovat samanaikaisesti läsnä.

Onko kaikki ympärillämme kulttuuriympäristöä? Mikä ei olisi kulttuuriympäristöä? Koskematonta luontoakaan tuskin enää löytää, joten ihmisen toiminnan jäljet ovat kaikkialla. Tarkoittaako kaiken kattava termi enää mitään? Ehkä elämme alinomaan kulttuuriympäristöissä, mutta ne ovat erotettavissa, jäseneltävissä, määriteltävissä, analysoitavissa ja tulkittavissa.

Eri toimijat osallistuvat kulttuuriympäristön vaalimiseen ja hallintoihin vastuualueidensa mukaisesti. Vastuu hajautuu monen viranomaisen toimialueelle, mikä voi ulkopuolisesta tuntua sekavalta. Esimerkiksi kuntien tulee huolehtia kulttuuriympä-

ristöjen suojelun toteutumisesta ja vaalimisesta kaavoituksessa ja rakennusvalvonnassa. Maankäyttö- ja rakennuslaki ohjaa rakennusten suojeluun ensisijaisesti asemakaavoituksella, mutta joissain tilanteissa on mahdollista käyttää lakia rakennusperinnön suojelusta. Museovirasto on kulttuuriperintöalan ylin asiantuntijaviranomainen, joka antaa lausuntoja sekä neuvoa ja ohjeistaa suojeluun ja kunnostustöihin liittyvissä asioissa. ELY-keskukset edistävät kaavoitusta ja valvovat prosessien toteutumista sekä kulttuuriperinnön huomioimista. Maakuntamuseot vastaavat oman alueensa rakennetun kulttuuri-perinnön vaalimisesta sekä toimivat paikallismuseoiden toiminnan tukena ja osallistuvat kaavoitukseen. Rakennusinventointeja ja rakennushistoriallisia selvityksiä tekevät esimerkiksi arkkitehti- ja suunnittelutoimistot sekä museoalan toimijat.

Kulttuuriympäristön arvot

Rakennetun ympäristön kulttuurihistoriallisia tai arkkitehtonisia arvoja tulee ymmärtää arvottamisen perustaksi ja suojelun järjestämiseksi tai rakennusten uuden elämän mahdollistamiseksi. Kulttuuriympäristöihin liittyy arvoja ja arvostuksia. Sitä voi arvottaa esimerkiksi historiallisin, esteettisin, arkkitehtonisin, teknisin tai maisemallisin kriteerein. Kulttuuriympäristöjen määrittelyt

ja arvottaminen ovat tulkintoja, jotka perustuvat tutkimuksiin ja inventointeihin. Taustatiedot ja dokumentoitu aineisto ovat oleellisia avaamaan paikkojen merkityksiä, sekä erottamaan niiden merkityksellinen olemus että sijoittamaan ne osaksi laajempaa kontekstia. Ilman tietoja jäävät talot totisiksi ja muuraukset mykiksi. Paikkoihin liittyvien tapahtumien ja ihmisten tarinoiden kautta historia havainnollistuu ja tulee yhä lähemmäs. Kulttuuriympäristöt ovat aistittavia ja koettavia tiloja ja oppimisen lähteitä. Ne eivät ole menneisyyden jähmettämiä ja etäältä ihailtavia, vaan osa moniaistisesti havaittavaa elinpiiriä. Osallisuus kulttuuriperinnöstä ja -ympäristöstä kuuluu kaikille.

Merkittävänä pidetyt kulttuuriympäristöt ovat matkailun kannalta oleellisia. Verla, Anjalan historialliset alueet ja Kärnäkosken linnoitus ovat Museoviraston määrittelemiä valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä. Mieltälän historiallinen reservikasarmialue on maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö. Entä sitten kulttuuriperintö? Hankkeen kaikkien kohteiden voi katsoa sisältävän kulttuuriperintöarvoja. Kulttuuriperinnön käsitettä on problematisoitu valikoiduna, arvottavana, viranomaisten määrittelyvaltaa ilmentävänä ja konsensuskseen pakottavana. Se, mikä määrittellään kulttuuriperinnöksi, on myös

muuntuvaista arvojen ja arvostusten muuttuessa. Kuitenkin kulttuuriperintö on jotain menneisyydestä siirtyvää ja uusille merkityksellisenä pysyvää. Se tarkoittaa eri ihmisille eri asioita, se voi myös olla yksityistä tai omaan sukuun liittyvää, tai laajemmin kollektiiviseen muistiin liittyvää. Kulttuuriperintö on osa kulttuurista identiteettiä.

Jos kulttuuriympäristö on tietoisien ja tiedostamattoman ihmistoiminnan monimuotoista sivutuotetta, on osa siitä yleisellä tasolla huomiota herättävää, arvokasta, kiinnostavaa, vaalittavaa, tärkeää – siis kulttuuriperintöä? Kaikkea ei voida suojella ja säilyttää; siksi on tehtävä erilaisiin merkityksellisyyssarvoiteihin perustuvia valintoja. Kulttuuriympäristöalalla pyritään kuitenkin monimuotoiseen ja laajempien kokonaisuuksien vaalimiseen yksittäisten rakennusten sijaan. Miljömatkailu-hankkeessa pyrittiin vastaavasti monipuolisempien matkailukokemusten ja syvempien kytkösten kehittämiseen pelkän yksittäisen vierailukäynnin asemesta.

Miten kulttuuriympäristö eroaa miljööstä?

Kulttuurimatkailun laadukas tuotteistaminen auttaa ymmärtämään kohteiden merkityksellisyyttä,

tuomaan näkyvyyttä ja houkuttelemaan lisää kävijöitä. Kulttuuriympäristö tuo hyvinvointia yksilölle ja elinvoimaa yhteisölle.

Miljöömatkailija keskittyy elämyksiin. Miljöö on kiinnostavia ympäristöjä, löydettäviä helmiä ja uusia kokemuksia. Miljöö mahdollistaa historiasta ja kulttuurista oppimisen kaikin aistein. Matkailija etsii jotain uutta, itselleen tuntematonta tai palaa uudelleen viehkoksi kokemaansa paikkaan. Matkaan kuuluu olennaisena osana ruoka, majoitus ja aktiviteetit. Kulttuuriperinnöstä kumpuavat detaljit ja kertomukset ovat kohteiden kiinnostavia, yksilöllisiä sisältöjä. Kulttuurihistorian suuret linjat ja pienet tiedonpalaset ovat tärkeitä välittää niin paikallisyhteisöille kuin matkailijoillekin. Vaikka paikan olemuksen kiteytymä, hahmotettava vetoimainen sisältö houkuttaisi matkailijaa kokemaan, täydentyy kokemus matkailupalveluiden kautta kokonaisvaltaiseksi elämykseksi.

Kulttuurihistorialliset kohteet kertovat menneistä maailmoista. Ne ilmentävät teollisuuden tai puolustuksen historiaa, elämisen, työn ja asumisen tapoja. Kulttuuriympäristöihin liittyvät ihmiset ja heidän tarinansa ovat merkittävä tekijä menneisyyden hahmottamisessa. Ne avaavat rakennusten merkityksiä ja tuovat syvyyttä paikkoihin – juuri tässä jotain tapahtui. Verlan eräässä mökissä myy-

tiin vahvaa kotikaljaa, Mietttilän kunnansihteeri säilytti kassalipasta sänkynsä alla, Kärnäkosken linnoitustöitä johtanut Suvorov on monien tarinoiden generalissimus, joka saattoi osata suomea, Rantalinjan talon ikkunattomassa huoneessa oli vuorotyöläisen hyvä nukkuu.

Miljöö tarjoaa puitteet matkailijalle; se on jonkin yhteisen teeman, tarinan tai historian yhteensitoma kokonaisuus, joka tarjoaa monenlaista tekemistä käsityötuotteista veneretkiin tai ammunta-simulaatiosta lampaiden paimukseen.

Kulttuuriympäristöt voi ottaa haltuun matkailun edistämiseksi rajaamalla ne, nostamalla esiin niiden merkityksen ja kertomalla muillekin, mitä aarteita maastosta löytyy. Tämän ympärille voi luoda matkailijoita palvelevia toimintoja kahviloineen ja lepopaikkoineen. Virtuaalitodellisuus ei ainakaan vielä korvaa omakohtaista kokemusta: liikkuminen ja siirtymät, tilan kokeminen, tunnelman aistiminen ja vaikkapa säätilojen tuntu ovat oleellisia kokemuksen muodostumiselle. Voiko virtuaalitodellisuus joskus toisintaa ajan patinan, käytön jäljet, pintojen tekstuurit, tuoksut, materiaaleista huokuvan lämmön tai kovuuden, valon kulun ja heijastumat, pilvien liikkeitä, lämpötilojen vaihtelun talon eri osissa, kosteustasapainon – kaikki nämä yhtä aikaa? Eri havainnot vaikuttavat toinen

toisiinsa, sillä kohteen kokeminen on moniaistinen, tiedostettu ja tiedostamaton, elävä kokemus.

Jos kulttuuriympäristö vaatii ihmisen sen muodostumiseksi, vaatii miljöön ihmisen sen kokemiseksi. Miljöö on kokemusten tapahtumapaikka. Onko miljöötä ilman matkailijaa?

Lähteet:

Kivilaakso, A. 2018. Tärkeää ja säilyttämisen arvoista – valtaosa ihmisistä näkee kulttuuriperinnön voimavarana. Kulttuuriperintövuosi 2018. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.kulttuuriperintövuosi2018.fi/fi/ajankohtaista/taerkeaeae-ja-saeilyttaemisen-arvoista-valtaosa-ihmisista-ae-naekee-kulttuuriperinnoen-voimavarana> [viitattu 3.12.2018].

Kulttuuriympäristön hoidon hallinto 2017. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Verkkosivusto. Päivitetty 27.9.2017. Saatavissa: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto/Kulttuuriympariston_hoidon_hallinto?f=EtelaSavon_ELYkeskus [viitattu 3.12.2018].

Kulttuuriympäristö s.a. Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto> [viitattu 3.12.2018].

Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/maankayton-suunnittelu-ja-kulttuuriymparistot> [viitattu 3.12.2018].

Maankäytön suunnittelu ja kulttuuriympäristöt s.a. Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/maankayton-suunnittelu-ja-kulttuuriymparistot> [viitattu 3.12.2018].

Kaasik-Krogerus, S. 2017. Kulttuuriperintö eurooppalaisessa identiteettipolitiikassa. Politiikasta 26.6.2017. Verkkolehti. Saatavissa: <https://politiikasta.fi/kulttuuriperintoeurooppalaisessa-identiteettipolitiikassa/> [viitattu 3.12.2018].

Kähkönen, S. 2015. Kulttuuriympäristöohjelmien kulttuuriympäristö. Tahiti 04/2015. Saatavissa: <http://tahiti.fi/04-2015/tieteelliset-artikkelit/kulttuuriymparistoohjelmien-kulttuuriymparisto/> [viitattu 7.12.2018].

Laine, M. & Toivanen, P. 2013. Kestävä kasvatus - kulttuuria etsimässä. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 6. Helsinki: Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kestava_kasvatus.pdf [viitattu 3.12.2018].

Sanna Haapanen,
Lehtori, Xamk

KENELLE PALVELUITA OIKEIN SUUNNITELLAAN?

Käyttäjäprofilointi matkailupalvelujen suunnittelun apuna

Palveluita suunniteltaessa tai kehitettäessä on hyvä tunnistaa, kenelle palveluita kannattaa suunnata. Erilaisilla kohde- tai kävijäryhmillä on toisistaan poikkeavia tarpeita ja toiveita niin matkailukohteista kuin siellä tarjottavista palveluistakin Keskeisten tai potentiaalien matkailijaryhmien tunnistaminen ja sitä kautta heidän tarpeidensa kartoitus edesauttaa tuottamaan kävijöille arvokkaita palveluita, jotka edesauttavat hyvän kokemuksen syntymistä kohteessa ja mahdollistavat näin kohteen suosittelun myös muille.

Asiakkaiden tarpeiden kartoittaminen lähtee aina liikkeelle käyttäjämäärysvaiheesta. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä palvelun nykyisiä että potentiaaleja asiakkaita tutkitaan erilaisin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Tutkimuksella pyritään löytämään asiakasprofiileja, jotka pohjautuvat asiakkaiden käyttäytymismalleihin. Käyttäytymismallit eroavat perinteisestä asiakassegmentoinnista siinä, että ne eivät ryhmittele asiakkaita demografisten tekijöiden, kuten iän, sukupuolen tai kulutuskäyttämisen, perusteella vaan kuvaamalla asiakkaan erilaisia käyttäytymismalleja ja tapoja käyttää palvelua.

Esimerkiksi kahvila-ravintolan asiakkaat voitaisiin haluttaessa segmentoida vaikkapa lounasasiakkaisiin ja kahviasiakkaisiin, mutta profiloinnissa asiakkaita tarkasteltaisiin heidän käyttäytymismalliensa perusteella. Tällainen esimerkki voisi olla vaikkapa se, miten asiakkaita kuvattaisiin, jos profilointi tehtiin suhteessa siihen, millaisia tarpeita asiakkaat

ovat tyydyttämässä. Siinä missä jokin asiakastyypipi pistäytyy hakemassa lounaan tai kahvin mukaansa voi toinen profiili olla palvelun käyttäjänä tyydyttämässä sosiaalisia tarpeitaan lounastaessaan tai kahvitellessaan ystävänsä kanssa. Onhan aivan selvää, että näissä kahdessa esimerkissä – segmentoinnista ja asiakasprofiloinnista – kehittämiskohteiksi nousivat todennäköisesti aivan erilaiset asiat palvelussa.

Miljöömatkailuhankkeessa on kussakin matkailukohteessa lähdetty tunnistamaan keskeistä matkailupalvelun kohderyhmää tai -ryhmiä muun muassa erilaisissa osallistavissa työpajoissa työskennellen. Työpajat on toteutettu osana hankkeen muita toimenpiteitä kullakin alueella ja niihin on kutsuttu osallistujia nykyisiä matkailupalveluita tuottavista sekä siitä uusien palveluiden kehittämistä kiinnostuneista. Lisäksi kunkin alueen, kunnan tai kaupungin, matkailupalveluista vastaavia on pyydetty osallistumaan työpajoihin.

Varsinaista yhtenäistä miljöömatkailijan profiilia ei hankkeessa onnistuttu kuvaamaan, koska hankkeessa ei toteutettu laajaa asiakastutkimusta kaikissa kohteissa. Kaikissa kohteissa kuitenkin tehtiin jonkin verran tutkimusta sekä kohdattiin matkailijoita eri tapahtumien yhteydessä ja tämän perusteella voidaan miljöömatkailijaa kuvata kulttuurista ja kulttuuriympäristöistä pitävänä henkilönä, joka

on valmis näkemään jonkin verran vaivaa saavuttaakseen itseään kiinnostavan matkailukohteen. Miljöömatkailija matkustaa harvoin yksin; yleensä hänellä on seuranaan samanhenkinen ystävä, perhe tai esimerkiksi yhdistysporukka. Kohteeseen voidaan tulla kaukaakin, jos matkailija saa tarpeeksi etukäteistietoa kohteesta sekä palvelut ovat hänelle vähintäänkin riittävät. Koska hankkeen kohteet ovat jollain tapaa kaikki hieman sivussa pääreiteiltä, kohteisiin ei pistäydytä yleensä sattumalta vaan matka suunnitellaan etukäteen.

Kärnäkosken linnoituksen potentiaalisiksi kävijäryhmiksi nousivat kartoitustyöpajassa erityisesti Suvorov-matkailijat. Suvorovilla on merkittävä rooli linnoituksen historiassa ja hän on ylipäätään hyvin merkittävä henkilöhahmo erityisesti sotahistorian näkökulmasta. Oletettavasti suurin osa hänen jäljissään kulkevista matkailijoista tulee itänaapuritamme, joten esimerkiksi riittävän venäjänkielisen matkailijoille suunnatun materiaalin merkitystä ei liene syytä väheksyä. Olisi myös hyvä huomioida yhteistyö muiden merkittävien kohteiden kanssa, sillä asiasta kiinnostunut matkailija varmasti haluaa Suomeen kohdistuvan matkansa aikana tutustua myös muihin historiallisiin kohteisiin. Toinen Savitaipaleen jo olemassa oleviin palveluihin liittyvä kunnassa tunnistettu kohderyhmä ovat liikuntamatkailijat. Kunnassa on runsaasti erilaisia liikuntatiloja, joissa järjes-

tetään muun muassa leirejä ja muuta urheilutoimintaa joka tuo ulkopaikkakuntalaisia kuntaan. Erityisesti Kärnäkoskella sijaitseva ulkoilureitti laavuineen voisi houkuttaa liikuntamatkailijaa kohteeseen.

Hieman modernimpaa varuskuntamiljöötä edustava Miettälän kasarmialue on jo profiloitunut kuuluisan tarkka-ampujan Simo Häyhän kautta ja alueella tehdään aktiivista kehittämistä sotamatkailukärjellä. Hyvin tarkkaan valitun kohderyhmän ja heille kohdennettujen palveluiden lisäksi on hyvä muistaa, että miljöömatkailija liikkuu mielellään yhdessä muiden matkailijoiden kanssa, joten on hyvä huolehtia, että myös muille kävijöille, kuten lapsiperheille, on saatavilla kiinnostavaa tekemistä sekä heidän tarpeitaan vastaavia palveluita.

Inkeröiden Tehtaanmäki on alueena erityisen kiinnostava modernista arkkitehtuurista ja Aallon tuotannosta kiinnostuneelle matkailijalle. Hankkeen aikana ideoituja ja tuotteistettuja matkailupaketteja suunniteltaessa hyödynnettiin jo aikaisemmin tehtyjä matkailijaprofiileja. Visit Finlandin matkailijaprofiilit kuvaavat erityisesti ulkomailta Suomeen

saapuvaa matkailija, kun taas Anu Vainio oli omassa opinnäytetyössään kuvannut nimenomaan Inkeröiden Aalto-kohteen potentiaaleja matkailijoita. Koska hankkeen aikana haluttiin tuotteistaa valmiita matkailupaketteja Visit Alvar Aalto -sivustolle, yhdistettiin näitä profiileja työpajan materiaaliksi niin, että matkailupaketteja työstettiin yhdelle yksilömatkailijalle ja yhdelle ryhmämatkailijalle. Valitut profiilit esiteltiin työpajan aluksi ja sen jälkeen pohdittiin, millaisista osista kunkin profiloidun matkailijan matka Inkeröisiin voisi koostua ja mitä palveluita on jo valmiina sekä mitä tarvittaisiin lisää. Myös valmista aineistoa on saatavilla siis jonkin verran matkailutuotteiden suunnittelun tueksi, on vain hyvin harkittava, voiko sitä hyödyntää omassa kehittämiskohteessa ja miten se tehdään.

Verlan tehdasmiljöön erityinen matkailijaryhmä voisivat olla maailmanperintökohteita kiertävät matkailijat, mutta tätä kohderyhmää ei erityisesti käsitelty hankkeen toimenpiteissä. Toisena erityisen potentiaalisena ryhmänä tunnistettiin lapsi- ja koululaisryhmät, joille kohdennettiin kokeilumielessä joitakin hankkeen aikana testattuja konsepteja. Verla

on maailmanperintökohteena saanut paljon julkisuutta ja on melko hyvin potentiaalisten matkailijoiden tiedossa, silti lähiseutujen asukkaistakaan suinkaan kaikki eivät ole siellä vierailleet - ehkäpä sen syrjäisen sijainnin ja vaikean saavutettavuuden takia. Tästä näkökulmasta katsottuna uusia matkailijoita voidaan houkuttaa myös lähiseutujen asukkaista, mikä olikin yksi syksyllä järjestetyn Sadonkorjuu-tapahtuman tavoitteita.

Hankkeen jälkeen jatkuvassa matkailupalveluiden kehittämisessä olisi hyvä lähteä syventämään nyt aloitettua matkailijaprofilointia tekemällä laadullista tutkimusta kohteissa ja erityisesti niiden tapahtumissa, joissa on mahdollista kohdata aiempaa tutkimusta suurempia kävijäjoukkoja. Kohtaamalla matkailijoita olisi varmasti hyvä lähteä kartoittamaan heidän tarpeitaan vaikkapa selvittämällä, mitä mieltä he ovat nykyisistä palveluista ja mitä he tarvitsevat lisää. Tämä toimisi vahvana kivijalkana sille, että kunkin alueen matkailutoimijat voisivat yhdessä suunnitella ja tuottaa erinomaisia ja elämyksellisiä palveluita kunkin kohteen keskeisimmille matkailijaprofiileille ja houkuttaa näin uusia matkailijoita

kohteisiin. Uskon lujasti, että matkailijat käyttävät mielellään enemmän paikallisia palveluita vieraillessaan näissä kohteissa, kunhan heille kerrotaan saatavilla olevista palveluista selkeästi, palveluita on kohdennettu erilaisiin tunnistettuihin tarpeisiin ja profiileille sekä palvelut muodostavat matkailijalle houkuttelevan ja eheän kokonaisuuden.

Lähteet

Vainio, A. 2016. Heritage of Alvar Aalto in Kymenlaakso: Developing the heritage of Alvar Aalto in Kymenlaakso for cultural tourism by utilising service design. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016092314492>

Modernit humanistit työkirja. 2014. Visit Finland. PDF dokumentti. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2014/06/2014-Modernit-humanistit-ty%C3%B6kirja.pdf?dl>

**Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk**

**Sanna Haapanen,
Lehtori, Xamk**

YHTEISKEHITTÄMINEN KULTTUURIMATKAILUSSA

Kulttuurimatkailu ammentaa sisältöjä yhteisestä kulttuuriperinnöstämme. Miljöömatkailu-hankkeessa yhteisen kulttuuriperintökohteen kehittämisen keräsi yhteen toimijoita, jotka olivat kiinnostuneet kulttuuriperinnön vaalimisesta, rakennetusta ympäristöstä, paikallisesta historiasta, ympäröivästä luonnosta ja ihmisten tarinoista.

Kulttuurimatkailu ja kulttuuriperintö ovat käsitteinä laajoja ja monitulkintaisia. Palvelujen kehittäminen ja tuotteistaminen vaatii laajaa ymmärrystä paikallisuudesta ja paikallisista voimavaroista. Yhteiskehittäminen on menetelmänä oiva tapa saada monimutkaiset asiat, useat näkemykset ja erilaiset toimijat löytämään yhteinen tavoite ja kehittämisen suunta.

Yhteiskehittäminen on palvelumuotoilun menetelmä, joka kokoaa eri alojen asiantuntijat yhteisen

kehittämisen tai yhteisen ratkaistavan ongelman äärelle. Yhteiskehittämistä fasilitoi puolestaan palvelumuotoilun asiantuntija, jonka tehtävänä on rakentaa luottamus yhteistyöhön ja koordinoida kehittämistyön prosessia. Yhteiskehittäminen mahdollistaa myös kaikille mielekkäiden ja tarpeellisten kehittämiskohteiden tai -ideoiden löytämisen, jolloin myös sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin on hyvää. Yhteiskehittämistä voidaan tehdä niin palveluiden tuottajien kuin loppukäyttäjien kanssa – riippuen siitä, [MK1] missä vaiheessa kehittämistyötä ollaan.

Yhteiskehittäminen palvelee hyvin matkailualaa, joka koostuu useista pienistä erikoistuneista yrityksistä. Yhteiskehittäminen rakentaa verkostoa ja luottamusta toimijoiden välille sekä mahdollistaa yhteistyön ja yhdessä tuotetut matkailutuotteet. Asiakaskokemuksen näkökulmasta jokainen toimija

on olennaisen tärkeässä roolissa [MK5]; matkailija tarvitsee useita eri palveluita elämyksellisen matkan toteuttamiseen ja mieluiten ostaa matkansa helposti paketoituna kokonaisuutena esimerkiksi verkkokaupasta. Todellisuudessa myös yritysten välistä yhteistyötä asiakkaiden palvelemiseksi ja erinomaisen asiakaskokemuksen takaamiseksi olisi varaa kehittää entisestään.

Miljöömatkailu-hankkeen kohteissa yhteiskehittämällä ratkottiin yhteisiä haasteita, rakennettiin yhteistyön toimintamallia, tunnistettiin erilaisia jo olemassa olevia sekä potentiaaleja käyttäjäryhmiä, pilotoitiin palveluja sekä tuotteistettiin kulttuuriperintöä myytäväksi tuotteiksi saakka. Mukana yhteiskehittämisessä oli matkailu- ja palvelualojen yrittäjiä, yhdistyksiä, säätiöitä, kehittäjäorganisaatioita sekä ylipäätään aihealueesta kiinnostuneita yksityishenkilöitä. Yhteiskehittämiseen kutsuttiin mukaan jo tunnistettuja alueiden toimijoita, mutta myös uusia pyrittiin saamaan mukaan viestimällä aktiivisesti kehittämistapahtumista erityisesti alueellisesti alueen yrittäjille ja yhteisöille. Kehittämistoiminnan haluttiin olevan avointa, koska mukaan toivottiin myös uusia yrittäjiä tai muita toimijoita.

Käytännössä yhteiskehittäminen piti sisällään paljon keskustelua sekä erilaisia fasilitoituja ryhmämuotoisia työpajoja. Työpajoihin on valmisteltu huolellisesti

ennalta rakenne sekä tarvittavat materiaalit. Työpajat järjestettiin mahdollisimman lähellä kohteita tai itse kohteissa, jotta toimijoiden oli mahdollisimman helppoa ottaa osaa niihin, eikä siirtymiin kuluisi yrittäjien työaikaa. Kohteissa myös vierailtiin, jotta toimijoilla olisi yhteinen kokemus kohteesta. Työpajoissa hyödynnettiin mahdollisuuksien mukaan luovia työmenetelmiä, kuten kuvakollaaseja ja tarinallistamista. Oman osansa työpajoihin toivat [MK2] myös jostakin aiheesta kertomaan kutsutut matkailun, palvelukehittämisen sekä digitaalisia työvälineitä edustavat asiantuntijat, jotka ovat osaltaan olleet edistämässä palvelukehittämistä inspiroimalla ja auttamalla konkreettisesti paikallisia toimijoita.

Hankkeen neljä kohdealuetta olivat ja ovat eri kehitysvaiheissa matkailijan näkökulmasta katsottuna. Siinä missä Verla rekisteröitynä maailmaperintökohteena on jo vuosikymmenten ajan tarjonnut monipuolisesti palveluita matkailijalle, on Aallon Tehtaanmäellä koko kehityskulku vielä edessä. Yhteiskehittäminen lähti liikkeelle kussakin kohteessa eri toimijoiden kanssa yhdessä tunnistetuista kehittämistarpeista. Kohdealueen toimijoille yhteistyö muiden alueiden kanssa antoi näkökulmia oman alueen kehittämiseen.

Kehittämistyö hankkeen kohdealueilla aloitettiin kartoittamalla sidosryhmät eli kaikki asiaan liittyvät

toimijat. Edellämainitut asiantuntijatkin muodostavat erilaisia sidosryhmiä. Sidoryhmäkartta on alati muuttuva kuvaus kehittämiseen osallistuvista tahoista ja sen tarkoitus on luoda käsitys yhteisen kehittämisen laajuudesta sekä aiheen moniulotteisuudesta. Sidoryhmäkartta antaa myös mukana olijoille mahdollisuuden havaita, ketä kehittämisestä puuttuu ja mahdollisuuden kutsua muita mukaan työn edetessä. Parhaimmillaan sidoryhmäkartta kuvaa, millaisia sidoksia eri toimijoilla on aiheeseen, kuten mitä he ovat antamassa tai toisaalta saamassa.

Miljöömatkailu-hankkeessa yhteistyötä ja verkostoja rakennettiin systemaattisesti ja kahden vuoden aikana syntyi kunkin kohteen ympärille alueellisia verkostoja sekä joitakin kontakteja myös eri alueiden välille. Myös alueiden välisessä yhteistyössä havaittiin kehitettävää, jotta Kaakkois-Suomeen saapuville matkailijoille voisi tarjota laajempia teemallisia kokonaisuuksia sekä vaihtoehtoja erilaisille matkailijaryhmille.

Vaikka eri kohteissa on myös ryhdytty tunnistamaan erilaisia joko olemassa olevia tai vasta tunnistettuja potentiaaleja kohderyhmiä, on sitä syytä jatkaa hankkeen toimenpiteiden avulla käynnistettyjen palvelukonseptien tulevissa kehitysvaiheissa. Yhteiskehittämisessä tärkeää on löytää yhteinen tahtotila ja yhteinen päämäärä. Jokaisella hankkeen kohdealu-

eella kehittämistyö oli oma prosessinsa, jonka kehittäjäyhteisö yhdessä rakensi ja johon hanketiimi toi tarvittavaa tietoa ja taitoa kehittämisen tueksi.

Yhteiskehittäminen on inspiroivaa, luovaa ja avointa. Parhaimmillaan se juurtuu tavaksi toimia. Toivomme kehittämisen olevan jatkossakin avointa ja siihen mukaan kutsuminen vapaamuotoista. Luottamus ja tutut ihmiset ovat edellytys yhteiselle kehittämiselle, koska yhteistyö ei synny organisaatioiden, vaan ihmisten välille.

Lähde

Miettinen, S. 2011. Palvelumuotoilu. Uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Helsinki, Finland: Teknologiainfo Teknova.

Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk

SÄILYTTÄMISEN HALLINTASUUNNITELMAN SOVELTAMINEN OSAKSI KESTÄVÄN KULTTUURIMATKAILUN KEHITTÄMISTÄ

Hankkeen tavoitteina oli edistää paikallisten yritysten liiketoimintamahdollisuuksia sekä, lisätä tietoisuutta kulttuuriperintökohteista.

Yksi osa hanketta oli säilyttämisen hallintasuunnitelmien laatimien hankkeen neljälle kulttuurimatkailukohteelle. Koska ideana oli kehittää kulttuurimatkailua, räätälöitiin suunnitelmia nostamaan esiin kulttuurihistorialliset arvot ja merkitykset ja varmistamaan arvot turvaava kehittämistyö. Tehdyt

säilyttämisen hallintasuunnitelmat ovat siis soveluksia rakennusperintöalalla aiemmin kehitetyistä malleista. Hankkeen julkaisema SHS on suunnattu kohteiden käyttäjille ja kehittäjille. Ne on kirjoitettu elo-joulukuun 2018 aikana ja koostettu hankkeen aikana aiemmin syntyneiden materiaalien pohjalta sekä syksyn 2018 aikana kerättyjen tietojen, tiedonantojen, haastatteluiden ja aiempien raporttien ja tutkimuskirjallisuuden pohjalta.

Alvar Aalto -säätio on tehnyt Suomessa uraa uurtavaa työtä Paimion parantolan kattavan ja perusteellisen suunnitelman kanssa, sekä julkaissut SHS-oppaan avoimeen käyttöön. Esimerkiksi Australian alueelliset kulttuuriperinnöstä vastaavat tahot ovat kehittäneet ohjeistuksia ja toimintamalleja Conservation management plan -suunnitelmien koostamiseksi. SHS ohjeen mukaisesti tehtynä sisältäisi rakennushistoriaselvityksen, mutta on kattavampi kuin rakennusperintöalalla vakiintunut rakennuksen “elämäkerta”. SHS sisältää myös käytännön toimintaohjeita ja periaatelinjauksia kulttuuriperintöarvojen säilyttämiseksi. Hankkeessa tehdyt SHS:t taas ovat käyttäjälähtöisiä sovelluksia, jotka yhdistävät kulttuuriperintöarvojen tunnistamisen ja vaalimisen sekä kehitystarpeet ja ideat kestävän kulttuurimatkailun edistämiseksi. SHS julkaisu saattaa yhteen kulttuuriympäristöalan periaatteita säilyttämisen näkökulmasta sekä matkailun kehittämistarpeita ja tulevaisuuden suunnitelmia kestävän matkailun edistämiseksi. Kaikki kohteet tarvitsevat tarkempia tutkimuksia, ideaalitulanteessa rakennushistoriaselvitykset, rakennusten muutostöiden ja rakenteiden pidon tueksi.

Jokainen kohde oli erilainen niin taustahistorian, matkailuvalttien kuin kehitystarpeiden osalta. Kaikissa kohteissa paikallisyhteisön merkitys kehittämisessä, tapahtumien järjestämisessä tai koh-

teen hoidossa osoittautui äärimmäisen tärkeäksi voimavaraksi. Kohteiden kulttuurihistoriallinen merkittävyys oli jo tiedostettu. Toki myös se, mikä mielletään kulttuuriperinnöksi on valikoitunutta ja arvotusprosessin läpi käynnyttä, tietoisesti ja tiedostamattomasti tuotettua. Aineettomat kerrostumat luovat merkityksiä kohteiden olemukselle ja ovat vaalittavia ja kävijöille välitettäviä tietoja.

Tärkeää on ymmärtää kohteiden syntyhistoria ja historiallinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti. Kymijokilaakson teollistumisen taustat, asumisen ideaalien ja patruunoiden roolien muutokset, valtakuntien taistelut kaakkois-suomen rajaseudulla, Suomen kunnallishallinnon kehittyminen autonomian ajan jälkeen. Tärkeää on hahmottaa rakennusten nykytila ja kohteiden kehityspotentiaali kohteiden ominaisuuksia kunnioittaen. Kulttuurihistoriaan voi yhdistää luontomatkausta, moderniin arkkitehtuuriin kartanohistoriaa, sotahistoriaa sitoa koko kaakon puolustus, tuoda lähiruokaa, veneretkiä ja draamakierroksia. Tärkeää on huomata ne piirteet, jotka tekevät paikasta erityisen, yksityiskohtat jotka tuovat merkityksen. Täällä harjoitteli Simo Häyhä, tässä työskenteli Verlan Maria, tämän linnoituksen liepeillä on taisteltu valtakuntien rajoista, tuolla asuivat työntekijät vehreästi, väljästi, tehtaan tuolla puolen.

**Anne Räsänen,
Lehtori, Xamk**

RESTAUROINNIN OPISKELIJOIDEN OSALLISTAMINEN JA KONKREETTINEN TEKEMINEN

Miljöömatkailu-hankkeessa kahden kohteen dokumentoinnista vastasivat restauroinnin opiskelijat yhdessä opettaja kanssa. Opettajan tehtävä on hahmottaa kulttuuriperintökohteet ja tavoitteet valittujen opintojaksojen sisällöksi. Restauroinnin opettajana oli hahmotettava opiskelijoille kulttuuriperintökohteen merkitys, hankkeen tavoitteet sekä miten opiskelijoiden suorittama työ merkitsee tuleviin suunnitelmiin ja päätöksiin. Lisäksi opettajan tulee hallita projektityöskentelyä ja ohjata opiskelijoita myös itsenäiseen työskentelyyn. Mil-

jöömatkailu-hankkeen käytännön työskentelyssä oli haasteena aikataulut, sääolosuhteet ja välillä pitkätkin matkat kulttuuriperintökohteisiin.

Dokumentointi on tärkeä osa restauroinnissa ennen kuin tehdään suunnitelmia tai toimenpiteitä. Ammatilliseen osaamiseen sisältyy valokuvaus sekä mittapiirtäminen käsin ja tietokoneohjelmilla. Dokumentointiin kuuluu myös materiaalien ja kohteen yleiskunnon arviointia. Näitä dokumentoinnin osa-alueita tehtiin hankkeen kulttuuriperintökoh-

teissa eri opiskelijaryhmien kanssa opetussuunnitelman mukaisesti säilyttämisen hallintasuunnitelmaan liittyen.

Restauroinnin opiskelijat dokumentoivat Miljömatkailu -hankkeen kulttuuriperintökohteista Kuntalan rakennuksen nykytilan Miettilän historiallisella reservikasarmialueella. Dokumentointi on apuväline tulevan korjauksen suunnitteluun, joka auttaa hahmottamaan eri aikakausien kerrostumat interiööreissä. Mitä voidaan mahdollisesti säilyttää ja mitä voidaan tarvittaessa purkaa menettämättä rakennuksen identiteettiä historiallisessa kontekstissa. Dokumentointi on yksi osa sovelletusta säilyttämisen hallintasuunnitelmasta, jota voidaan käyttää alueen matkailun edistämässä.

Toisena hankkeen kohteena oli Rantalinja 8B Inkeröissä, jossa restauroinnin opiskelijat dokumentoivat myös sisätilat ja julkisivun kuten Kuntalassa. Opiskelijat vertailivat alkuperäisiä pohja- ja julkisivupiirustuksia nykytilaan, joiden perusteella havaittiin sisätiloissa tapahtuneen jonkin verran muutoksia. Sisätilojen paikoin uudistetut seinäpinnat ja irtokomerot kertovat muuttuneista käyttötarpeista. Kokonaisuutena tarkasteltaessa alkuperäinen arkkitehtuuri on säilynyt rakennuksen sisätiloissa ja julkisivussa. Rakennuskohteen nykytilan inventointi on osa Rantalinjasta koottua sovellettua säilyttämisen

hallintasuunnitelmaa, jota voi hyödyntää matkailun edistämässä Inkeröiden alueella teollisuusmiljöön ja Alvar Aallon arkkitehtuurin näkökulmista.

Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella oli myös hankkeen kulttuuriperintökohteena. Restauroinnin koulutusohjelmassa tehtiin parityönä opinnäytetyö, johon Kärnäkosken linnoitus sisältyi. Opinnäytetyön nimeksi muodostui Kaakkois-Suomen linnoitukset: Historia ja myöhempi käyttötarkoitus. Pääpainona on linnoitusten esittely ja linnoitusten historia Ruotsin ja Venäjän valtakuntien muuttuvalla rajaseudulla. Kärnäkosken linnoituksella on tärkeä osa rajaseudun muiden linnoitusten joukossa, sen auttaessa hahmottamaan kiinnostuneille linnoitusten merkitystä laajemmin rajaseudun puolustushistoriassa. Kaakkois-Suomessa on mahdollista luoda matkailureittejä eri linnoitusten välille ja elävöittää sotahistoriaa muun muassa Suvorovin henkilöhistorialla, mitkä on huomioitu myös Miljömatkailu -hankkeessa.

Christa Ruhrberg,
Opiskelija, Xamk

KOKEMUKSIA MILJÖÖMATKAILU- HANKKEESTA

Olin mukana Miljöömatkailu-hankkeessa kevästä 2017 kevääseen 2018. Tehtävänäni oli auttaa luomaan Inkeröisten Tehtaanmäen alueesta ja siellä sijaitsevasta Rantalinjan asuinalueesta historian-selvitys. Historianselvitys tuli osaksi sovellettua säilyttävän hallinnan suunnitelmaa, joka luotiin osana hanketta.

Työskentely Miljöömatkailu-hankkeessa oli mielenkiintoista ja monipuolista. Pääsin tutustumaan Rantalinjan taloihin ja auttamaan muutaman asunnon dokumentoinnissa sekä tekemään selvitystä sisätilojen maalikerroksista. Historianselvitystä tehdessäni perehdyin niin Tehtaanmäen alueen historiaan, kuin myös nykyisen Ankkapurhan kulttuuripuiston alueen monipuoliseen historiaan.

Hankkeen aikana pääsin osallistumaan Alvar Aalto -säätiön järjestämään workshoppiin Säynätsalossa, jossa pohdittiin säilyttävän hallinnan suunnitelman luomista ja suunnitelman soveltamista kohteen säilyttämiseksi. Workshop antoi paljon ajattelemisen aihetta ja tarjosi uusia näkökulmia kulttuurikohteiden käytöstä.

Hanke tarjosi minulle opiskelijana siis paljon vaihtelevia tehtäviä ja mahdollisuuden päästä työskentelemään upeiden kulttuurikohteiden parissa. Oli myös hienoa saada oppia uutta säilyttämisen hallintasuunnitelman hyödyntämisestä ja projektityöskentelystä. Kaiken kaikkiaan hanke oli itselleni haastava, mutta todella opettava kokemus, jossa oli mukava olla mukana.

Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia

TARINAT KOHTEISTA

Miksi tarinoita tarvitaan? Hyvässä palvelussa on myös tarina. Palvelun on oltava yksilöllinen, aito ja moniaistinen. tarinat luovat elämyksiä ja elämyksistä asiakkaat ovat valmiita maksamaan enemmän. Tarinallistaminen on yrityksen toiminnan suunnittelua tarinalähtöisesti. Yrityksen palveluihin käsikirjoitetaan tarinallinen rakenne, juoni, joka tukee palvelun kulkua alusta loppuun. Tarinallistaminen tukee yrityksen markkinointia ja myyntiä - sen avulla yritys erottuu ja saa kilpailuetua. Tarina voi madaltaa mahdollisen asiakkaan ostamiskynnystä. Lisäksi se sitouttaa, houkuttelee lisäostoksiin ja pidentää asiakkaan palvelussa käyttämää aikaa. Tarina voi helpottaa tuotteen suosittelua kavereille. (Kalliomäki 2014.)

Tarinassa on eri elementtejä: alku, keskikohta ja loppu. Tarina on tapahtumien sarja, siinä on syy-seuraussuhteita. Siinä on punainen lanka. Tarinassa on selkeä hahmo tai toimija. Siinä on sekä faktaa että fiktiota. Tarina vetoaa tunteisiin ja eri aisteihin. (Kalliomäki 2014.)

Tarinoita on Miljöömatkailu-hankkeessa koottu tarinapajoissa jokaisessa kohteessa. Kylän miehiltä kuulee värikkäitä tarinoita edesmenneistä kyläläisistä. Olisiko siinä materiaalia matkailupalvelun tarinallistamiseen?

Tarinapajojen tarinat ovat aitoja ja puhujan omista muistoista kumpuavia, osa kyläyhteisön yhteistä muistia.

Tarinapajoja voi olla monenlaisia, aina yhden haastateltavan kuuntelemisesta kymmenien osallistujien yleisötilaisuuteen. Jos haastateltavia on yksi, muistoja herätellään muisteluja kuullaan. Haastateltavan omat kokemukset, tuttuus ja luontevuus yleisön edessä luovat hyvän tunnelman tarinapajaan. Jos yleisöä on vähän, saattavat osallistujatkin rohkautua kertomaan omia muistojaan.

Jos tarinapajassa on kymmeniä osallistujia, on muistelijoita hyvä olla useita ja paneelikeskustelu haastattelijan ehdottamiin teemoihin saa jokaisen muistelijan miettimään teemaa omalta osaltaan. Yhden muisto täydentyy toisen muistolla ja muutkin muistavat, miten jokin tietty asia meni.

Lähde

Kalliomäki, A. 2014. Tarinallistaminen. Palvelukokemuksen punainen lanka. Viro: Talentum Media Oy.

MILJÖÖ- MATKAILU- HANKKEEN KOHDE- ALUEET

Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk

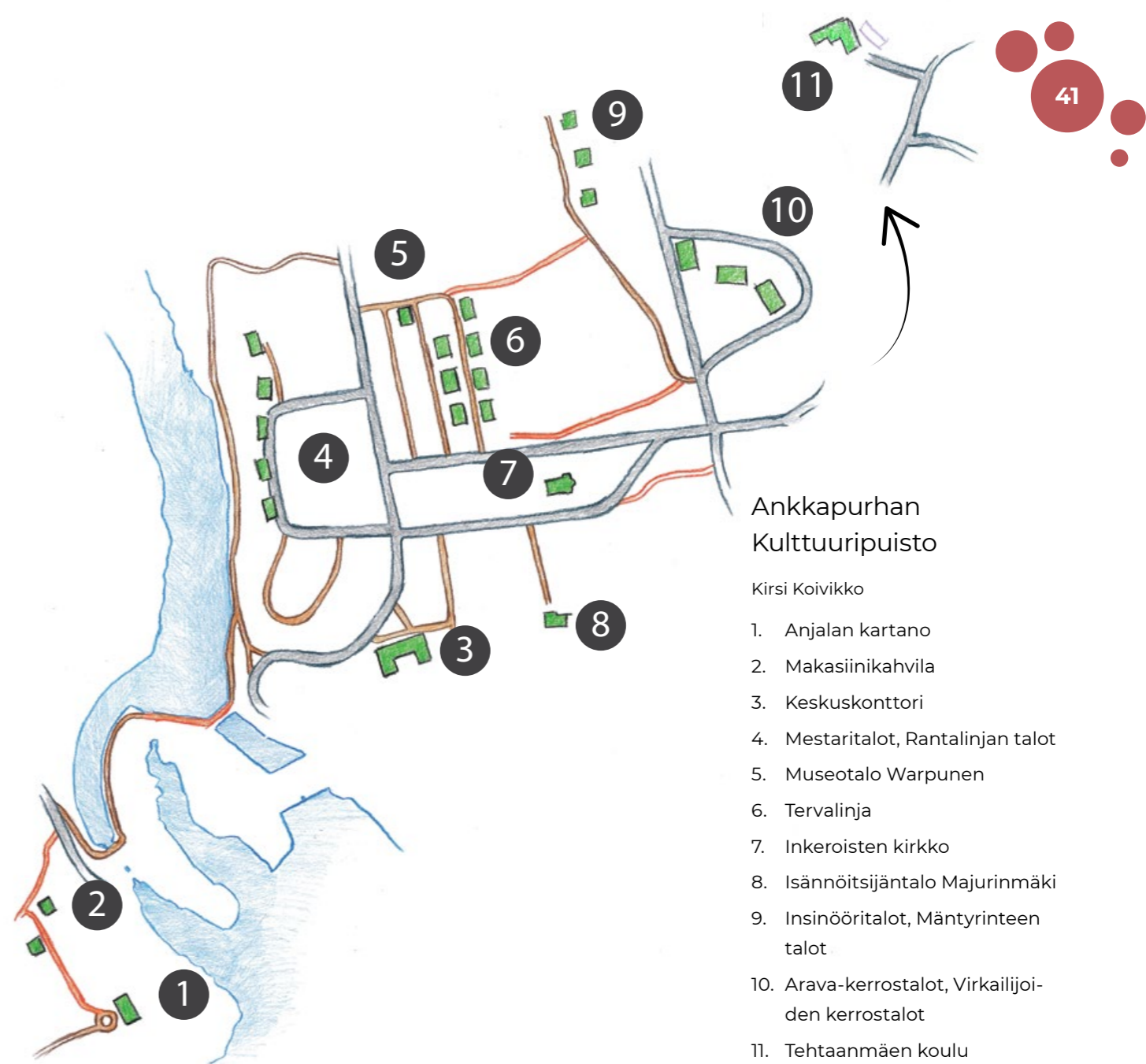
MILJÖÖ: ANKKAPURHAN KULTTUURIPUISTO

Alvar Aalto suunnitteli Kymijoen rannalle Inkeröisten Tehtaanmäelle asuinalueen paperitehtaan työntekijöille 1930-luvulla. Alue on yhä asuinkäytössä ja osana Ankkapurhan kulttuuripuistoa.

Ankkapurhan kulttuuripuisto sijaitsee Anjalan ja Inkeröisten kylissä noin 25 km kilometriä Kouvolan keskustasta etelään. Nimensä se on saanut Ankkapurhan koskesta, koskesta joka tunnetaan myös Anjalankoskena. Ankkapurha kuohuu keskellä kulttuuripuistoa. Kosken yli kulkee kevyen liikenteen silta, joka yhdistää Inkeröisten ja Anjalan kylät toisiinsa. Anjalan puolella, Kymijoen länsirannalla kulttuuripuiston tarjonta keskittyy Anjalan kartanoon ja sen pihapiiriin. Anjalan kartanon historia ja sitä myöten Suomen historia ensimmäisine itsenäisyyspyrkimyksineen on vahvasti läsnä, kuin myös Kymijoen sotahistoriallinen menneisyys. Inkeröisten puolella kulttuuripuisto keskittyy teol-

lisuuden ympärille: alueella sijaitsee Ankkapurhan teollisuusmuseo, joka on rakentunut Suomen ensimmäisen jatkuvakäytisen kartonkikoneen ympärille. Inkeröisten helmi on Tehtaanmäen koulu, niinkään Alvar Aallon suunnittelema. Koulu on harvinaisuus, ainoa Aallon suunnittelema koulurakennus, joka on yhä alkuperäisessä käytössään.

Ankkapurhan kulttuuripuisto on melko uusi nimitys alueelle. Nimi kokoaa alueen kerroksellisen historian ja rikkaan tarjonnan. Nimeä hallinnoi Ankkapurhan kulttuurisäätiö, jonka toiminnan keskiössä on Nuorisokeskus Anjala. Kulttuurisäätiö harjoittaa myös kulttuurimatkailua yhdessä alueen muiden toimijoiden kanssa. Kulttuuripuisto tarjoaa laajan historiallisen kattauksen kulttuuriperintöä kivikaudesta tähän päivään. Alueelta löytyy Aallon arkkitehtuurin, kartanon ja museon lisäksi palveluita kuten kesäkahvila, ravintola, majoitus- ja kokous-

Ankkapurhan Kulttuuripuisto

Kirsi Koivikko

1. Anjalan kartano
2. Makasiinikahvila
3. Keskuskonttori
4. Mestari talot, Rantalinjan talot
5. Museotalo Warpunen
6. Tervalinja
7. Inkeröisten kirkko
8. Isännöitsijäntalo Majurinmäki
9. Insinööri talot, Mäntyrinteen talot
10. Arava-kerrostalot, Virkailijoiden kerrostalot
11. Tehtaanmäen koulu

tiloja sekä sauna. Kulttuuripuistosta pääsee myös luontoon; aktiviteetteja järjestetään Kymi-jokea ja omatoimisesti voi patikoida Känkkäränmäellä Kymi-jokea ihastellen.

Inkeröisissä Tehtaanmäen asuinalue on Stora Enson omistuksessa. Stora Enson tehtaot tuottavat paperia ja kartonkia asuinalueen molemmin puolin. Keskeinen toimija alueella on Kemijoki Oy, jonka voimalaitokset sijaitsevat Ankkapurhan kosken molemmin puolin. Vakiintunut toimija alueella on myös Kouvolan matkailuoppaat ry, yhdistys, jonka opastetuilla kierroksilla vaikuttuu alueen historiasta ja tarinoista kerta toisensa jälkeen.

Tehtaanmäeltä löytyy muidenkin nimekkäiden arkkitehtien töitä, kuten Stockmannin tavaratalon piirtäneen Sigurd Frosteruksen suunnittelema voimalaitosrakennus ja lyhtypylväät sekä Birger Federleyn suunnittelema jugendtyylinen Inkeröisten kirkko. Alueella on aineksia kulttuurimatkailun ammentaa.

Lähde

Kymenlaakson seutukaavaliitto 1992.
Kymenlaakson rakennuskulttuuri. Kymenlaakson seutukaavaliitonjulkaisu A: 26. 1992. Kotka, Finland: Gummerus

Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk

KEHITTÄMISEN KOHTEENA: ALVAR AALLON TEHTAANMÄKI

Kouvolan Alvar Aalto-kohteet kansainvälisille markkinoille

Miljöomatkalu-hankkeen kohdealueella Ankkapurhan Kulttuuripuistossa keskityttiin Alvar Aaltoon kohteisiin suuntautuvan matkailun kehittämiseen. Samaan aikaan Alvar Aalto -säätiossä aloitettiin visit.alvaraalto.fi- matkailusivuston kehittäminen ja Kouvola liittyi Aalto- kaupunkien verkostoon.

Visit.alvaraalto.fi- sivusto palvelee Aallon arkkitehtuurista kiinnostuneita matkailijoita. Sivusto kokoo Aalto-kohteet monipuoliseksi kattaukseksi, auttaa asiakasta matkan suunnittelussa sekä ohjaa asiakkaan matkanjärjestäjän omalle sivustolle. Sivusto esittelee Suomen Aalto-kohteita ja mahdollistaa matkailun myös vähemmän tunnettuihin kohteisiin

sekä kertoo kohteiden erityispiirteistä. Kohteiden erityispiirteet yhdistettynä alueen muihin matkailupalveluihin muodostavat uniikkeja matkailukokemuksia Suomeen saapuville matkailijoille.

Kouvolan Aalto-kohteiden paketoinnissa keskityimme tunnistamaan alueen vahvuuksia ja pohtimaan millaisille matkailijoille alueen palvelut soveltuvat. Lisäksi perehdyttiin matkojen paketoiminnan lainalaisuuksiin Visit Kouvolan ja Kouvolan Matkatoimiston asiantuntijoiden opastuksella. Asiakasprofileja työstettiin Visit Finlandin matkailututkimukseen ja sekä Xamkissa tehtyyn opinäytetyöhön pohjautuen. Kehittämistyötä tehtiin kevään ajan tiiviissä yhteistyössä Aalto-kaupunkien verkoston kanssa.

Visit.alvaraalto.fi -matkailusivusto lanseerattiin toukokuussa 2018. Kouvolan matkapakettien pääosassa ovat Alvar Aalto, Kymijoki & teollisuushistoria.

Matkapaketit ovat suunnattu ryhmämatkailijoille, koska alueen palvelut ovat ympärivuotisesti saatavilla vain ryhmille. Keskiössä on Ankkapurhan kulttuuripuisto majoituspalveluineen. Kymijokiristeily, opastetut Aalto-kierrokset sekä Taidekeskus Antares Sippolassa teemallisena kokonaisuutena kantaa nimeä Tee oma Aalto-maisemasi: “Kiehtova kierros vie Ankkapurhan Kulttuuripuistoon, Kymijoen kuohuihin, Tehtaanmäelle Aallon asuinalueelle ja huipentuu Taidekeskus Antarekseen Sippolan maalaismiljöössä. Tällä kierroksella voit kokea historian

kerrokset ja nykyarjen sekä inspiroitua luomaan uutta kokemastasi.”

Kehittämistyö Kouvolassa kokosi innostuneita matkailutoimijoita yhteisen tavoitteen äärelle otti askeleen kohti kansainvälisyyttä. Työ jatkuu ja Visit.alvaraalto.fi -matkailusivusto laajenee maailmalle.

Lähde

Visit Alvar Aalto, 2018. Alvar Aalto-säätiö Verkkosivusto. Saatavissa: <https://visit.alvaraalto.fi/kiertomatkat/?city=86>

**Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk**

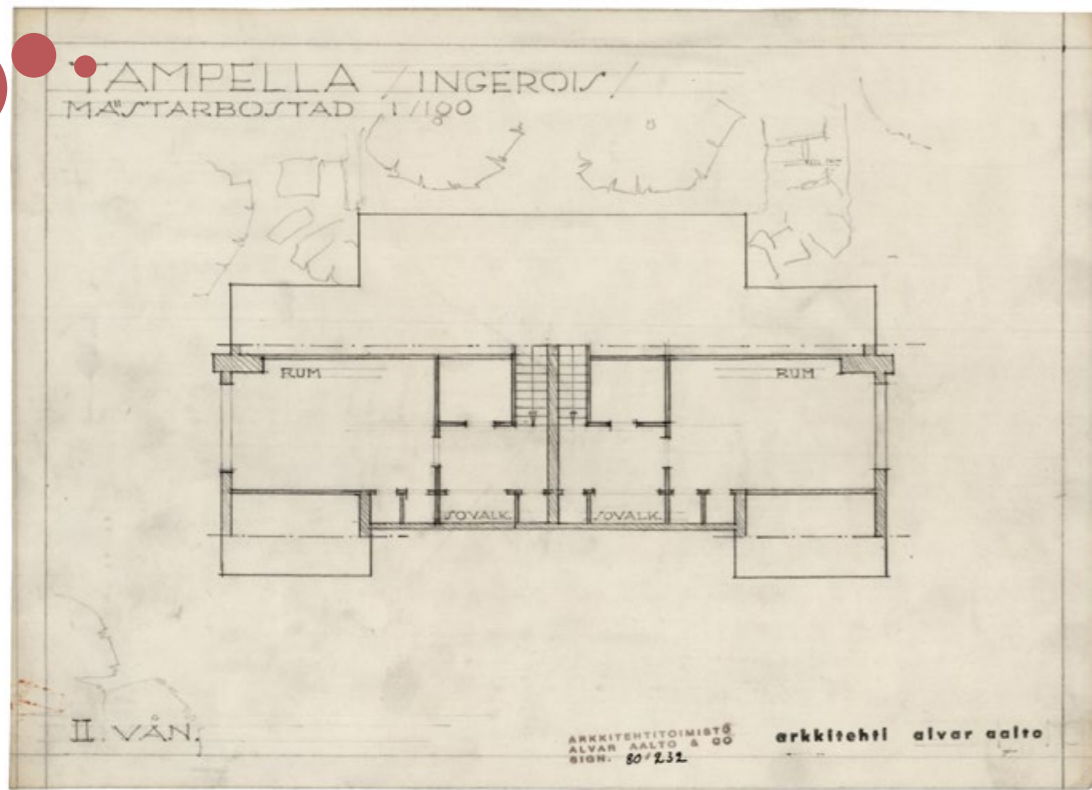
SÄILYTTÄMISEN HALLINTASUUNNITELMAN SOVELLUS TEHTAANMÄELLÄ

SHS keskittyy vuonna 1937 rakennetun yhden Rantalinjan paritalon asunnon matkailupilotoinnin edellytyksiin ja Tehtaanmäen alueen kokonaisvaltaisen kehittämisen yleislinjoihin. Tehtaanmäki on osa 1870-luvun Kymijokilaakson teollistumisen historiaa ja kuvastaa arkea niin perinteisissä puutaloissa kuin moderneissa kodeissakin. Rakennukset ovat suureksi osaksi yhä asuinkäytössä ja alue Stora Enson omistuksessa.

Tehtaanmäen arvo syntyy sen teollisesta historiasta, asumisen kerroksellisuudesta sekä Alvar Aallon arkkitehtuurista. Tehtaanmäen kehittymismahdollisuuksia tukee lähialueen rikas kulttuuriympäristö kartanoineen ja kirkkoineen sekä joen toisella puolella toimiva Anjalan nuorisokeskus. Tehtaanmäen alueen helmenä on Tehtaanmäen koulu, maailman ainoa yhä

toinnassa oleva Aallon suunnittelema peruskoulu. Sen alkuperäisen toiminnan jatkuminen kouluna on arvo, joka lisää rakennuksen merkittävyyttä.

Aallon arkkitehtuuri on vahva vetovoimatekijä ja kansallinen matkailuvaltti. Matkailupalveluiden käyttöön kaavailun Rantalinjan erään talon alkuperäiset 1930-luvun kerrokset on pitkälti menetetty. Talo vaatii kuitenkin korjausta ja pintojen uusimista, joten korjaustöiden suhteen on tehtävä valintoja. Tehdäänkö lisätutkimuksia ja löydöksiin perustuvaa palauttavaa restaurointia, tietyn ajan ja tyylin mukainen kunnostus vai luodaanko talolle uusi, nykyaikainen asu ilman historiallista kontekstia. Kunnostuksen linjaan vaikuttaa toki aiottu käyttötarkoitus, mutta jos talosta olisi tarkoitus tehdä Aalto-matkailua tukeva majoitus- tai vierailukohde,

on suunnittelun ajankohdan mukainen asu perusteltu, jos resursseja lisätutkimuksiin ja palauttavaan restaurointiin ei ole. Matkailua ajatellen Aallon tyylin tuominen taloon olisi mahdollista, vaikkei tehtaamestarilla Artekia koskaan olisi ollutkaan. Palauttava restaurointi johonkin aiempaan, tunnettuun asuun vaatisi kuitenkin lisätutkimuksia.

Tehtaamäellä on mahdollisena uhkana rakennusten säilyminen ja haasteena niiden kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittavan korjauksen varmistaminen. Tulevaisuuden tavoitteena on Tehtaamäen kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten

suojelu asemakaavassa, joka turvaisi rakennuskannan ja talojen ominaispiirteiden sekä avoimen miljööän säilymisen.

Tehtaamäen tie monipuoliseksi matkakohteeksi on vasta alussa, mutta innokkaita kehittäjiä näyttää löytyvän niin lähialueen yrittäjistä ja toimijoista kuin paikallisyhteisöstäkin. Esimerkiksi yhdistyksenä toimiva Kouvolan matkailuoppaat ry:n jäsenet opastavat vierailijoita tilauksesta ja kesällä vakiokierroksin. Tehtaamäki on osana Ankkapurhan kulttuuripuistoa monipuolinen paikka kulttuuriympäristökasvatukseen, elämyskohteeksi ja ulkoilmaoppimiseen.

Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk

MILJÖÖ: VERLA

Verlan museo eli puuhiomo ja pahvitehdas on Unescon maailmanperintökohde. Verla on pieni ja pittoreski kylä Repoveden kainalossa n. 30 kilometrin päästä Kouvolan keskustasta. Verlassa on museon lisäksi kahvila- ja ravintolapalveluita. Verlan puodeista löytyy lähiruokaa viinistä leipään sekä mm. keramiikkaa, puutöitä ja vintagea. Verlassa voi harrastaa luontoaktiiviteetteja, lähteä veneretkelle tai patikoimaan. Majoittua voi Verlan mökeissä tai puihin ripustettavissa teltoissa.

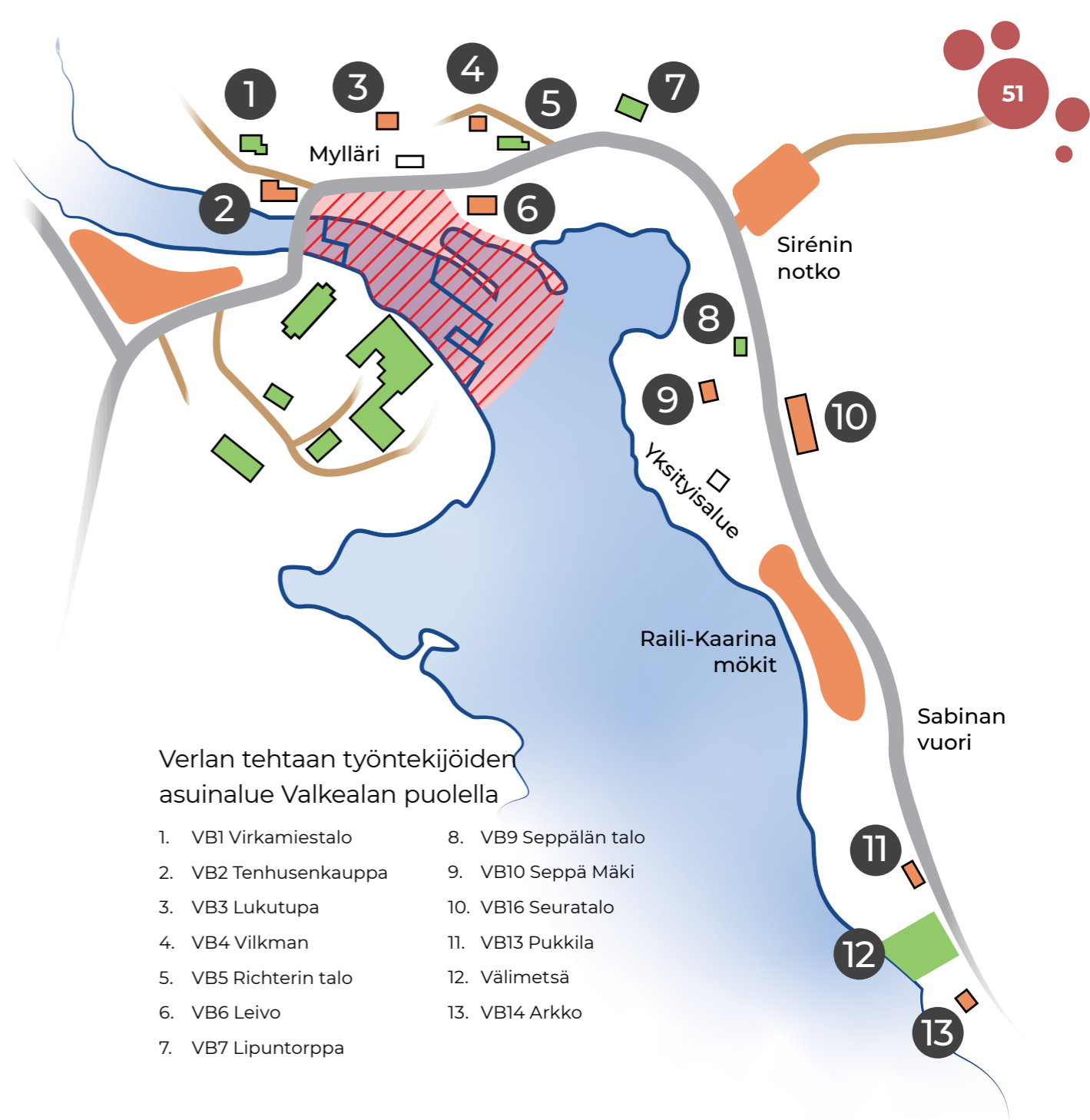
Verlan tehdas perustettiin monen muun kymenlaaksolaisen tehtaan tavoin vuonna 1872. Vuoteen 1964 tehdas oli toiminnassa ja takasi elannon verlaalaisille. Verlan historia on värikäs ja ihmisläheinen. Kiinnostavia tarinoita Verlan asukkaista ja työn-

tekijöistä kuulee museokierroksilla ja opastetuilla kävelykierroksilla Venähmaan eli Valkealan puolella.

Verlan museo perustettiin vuonna 1972 Suomen ensimmäiseksi tehdasmuseoksi. Erityisen Verlasta tekee miljöö: kokonainen kylä Eduard Dippelin suunnitteleman tehdasrakennuksen ympärillä. Keskellä kylää virtaava vesi ja maisemana metsää. Unescon maailmanperintökohteeksi Verla valittiin vuonna 1996.

Lähde

Verla. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://verla.fi/>

Verlan tehtaan työntekijöiden asuinalue Valkealan puolella

1. VB1 Virkamiestalo	8. VB9 Seppälän talo
2. VB2 Tenhusenkauppa	9. VB10 Seppä Mäki
3. VB3 Lukutupa	10. VB16 Seuratalo
4. VB4 Vilkmän	11. VB13 Pukkila
5. VB5 Richterin talo	12. Välimetsä
6. VB6 Leivo	13. VB14 Arkko
7. VB7 Lipuntorppa	

Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk

KEHITTÄMISEN KOHTEENA: VERLA

Verla, Kouvolan oma Unescon Maailmanperintökohde oli Miljöomatkailu-hankkeen kohteista tunnetuin ja palveluiltaan monipuolisin. Verlan tunnettuus on kuitenkin melko vähäinen kansainvälisesti ja kansallisestikin. Verlaan löytävät erityisesti kansainväliset matkailijat, jotka kiertävät Unesco-kohteita. Verla on todellinen kätketty aarre, jonka miljöö ja tarinat vievät matkailijan aikamatkalle menneeseen.

Verlan kehittämisen kohteita kartoitettiin haastatteleamalla Verlalaisia toimijoita sekä havainnoinnin ja yhteiskehittämisen avulla. Kehittämisen aiheiksi

valikoituivat matkailusesongin pidentäminen pilottien avulla sekä yhteistyön tekemiseen toimintamallin rakentaminen.

Lasten Verla oli toukokuuhun keskittyvä tuotteistamisen pilotti, Lasten Verla-pilotissa testattiin ja kehitettiin tuotteita lapsiryhmille yhdessä lapsien ja alueella toimivien yrittäjien kanssa. Tuotteet olivat teemallisia aktiviteeteista koostuvia päiväohjelmia, jotka rakentuivat museokierroksen ympärille.

Toukokuussa Verlan museossa vierailee paljon luokkaretkeläisiä, jotka eivät alueen palveluita ja aktiivi-

VERLA 365

teetteja juurikaan käytä. Lasten Verlan tavoitteena oli paketoita alueen palveluja ohjelmaksi ja pidentää luokkaretkeläisten viipymää alueella.

Lasten Verlassa alakoulun viidennen ja kuudennen luokan oppilaat testasivat kahta erilaista päiväohjelmaa, jotka koostuivat alueen historiasta ja tarinoista. Aamupäivällä lapset vierailivat museossa ja osallistuivat kävelykierroksille metsäretkellä tai Verlan asuintaloihin tutustuen. Kävelyretkissä oli osallistavia elementtejä kuten karttatehtäviä ja kalliomaalauksien inspiroimaa taiteen tekemistä. Iltapäivällä lapset työstivät kokemaansa tekemällä paperista taidetta sekä teatterin keinoin. Jälkikäteen koululaiset vielä työstivät kokemaansa piirtämällä ja kirjoittamalla. Hankkeen loppuseminaarissa ryhmät esittivät teatterin keinoin kokemuksiaan seminaarin yleisölle teatteriohjaaja Piia Kleimolan ohjauksessa.

Lasten Verla pilotti antoi toimijoille ymmärrystä lasten kiinnostusten kohteista ja erityisesti siitä, miten lapset voivat osallistua ja oppia kokemastaan erilaisten aktiviteettien ja taiteen tekemisen kautta.

Yhteistyöhön toimintamallia testattiin Sadonkorjuu-teemapäivän avulla. Sadonkorjuu-teemapäivän tarkoituksena oli kasvattaa syyskuun kävijämäärää. Toimijat yhdessä omaehtoisesti tuottivat teemapäivän eli räätälöivät olemassaolevaa palveluaan valitun teeman mukaisesti. Kyseessä ei ollut tapahtuma, jossa ylimääräisen ohjelman avulla houkuteltaan yleisöä paikalle vaan teemallinen kokonaisuus, joka yhteisen teeman avulla nivoo päivän ohjelman yhteen.

Yhteistyön toimintamalli perustuu vapaaehtoisuuteen ja motivaatioon. Teemapäivän voivat järjestää toimijat, jotka kokevat päivän tuottavan heille arvoa. Mukaan voidaan pyytää myös Verlan ulkopuolisia toimijoita yhteisesti niin sopimalla. Yhteistyön toimintamalli syntyi kuvaamaan tapaa, jolla yhteistyötä olisi mielekäästä tehdä. Mallin tarkoitus on aktivoida toimijat yhteisen kehittämistyöhön myös hankkeen päättymisen jälkeenkin.

Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk

SÄILYTTÄMISEN HALLINTASUUNNITELMAN SOVELLUS VERLASSA

Verlan kulttuuriperintöarvot on tunnistettu ja tunnustettu ja alueen rakennussuojelu on kattavaa. Puuhiomo- ja pahvitehdas sekä entiset työväestön asuintalot muodostavat Unescon maailmanperintökohteen, mikä tuo kansainvälistä statusta ja houkuttaa kävijöitä. UPM Verlan tehdasmuseo on vakiintunut museotoimija ja alue puoteineen ja kahviloineen on suosittu käyntikohde. Verlassa toimii aktiivisia yrittäjiä ja kyläyhdistys, mutta uusille yrityksille ja lisäpalveluille on tilaa ja toimintapaikkoja. Haasteena on toimintasesongin lyhyys. Esiin onkin noussut tarve monipuolistaa toimintoja ja palveluiden tarjontaa ja lisätä rakennusten käytöstä.

Verlan historiasta ja miljööstä ammentava kehittäminen palvelee kylän elinvoiman kasvua ja arvojen säilymistä, sekä tuo lisäarvoa palvelun tarjoajalle.

Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovelluksen tavoite on selkiyttää uusien toimintojen mahdollisuuksia ja auttaa näkemään kehitysmahdollisuuksia, monipuoliset kehittymisen mahdollisuudet. Rakennusten kulttuurihistorialliset arvot ja rakennussuojelu asettavat ehtoja toiminnalle, mutta eivät ole este rakennusten käytölle.

Verlassa tarkoitus oli kartoittaa, mitä rakennuksia on mahdollista avata matkailupalveluiden käyttöön ja miten kulttuurihistorialliset arvot voidaan huomioida toiminnan kehittämisessä. Verlan vahvuuksia ovat autenttinen ja hyvin säilynyt tehdasmuseo sekä entiset työntekijöiden asuintalot, työn ja arjen yhdistelmä sekä entinen elämäntapa, teollisuuden historia ja ympäröivä luonto, idyllinen miljöö punatiilisine tehdasrakennuksineen, puutaloineen ja vesistöineen.

Esiin nousi useita kehityskohteita. Tärkeimpiä näistä olivat patruunan pytingin käyttöönotto, mökkien kunnostukset majoituskapasiteetin lisäämiseksi ja erilaisten toimintojen paikaksi sekä uudet sisällöt, ravintolatoiminnan käynnistäminen ja markkinointiviestinnän tehostaminen.

Keskeisellä paikalla oleva koristeellinen puuhuvila, pytinki, olisi ideaalinen ravintolan toiminnalle. Pytinki on merkittävä historiallisesti ja maisemallisesti ja esim. sisäosien kattomaalausten osalta, joten sen saattaminen yleisölle avoimeksi palvelee sekä kulttuuriperinnön välittämistä että kohdekäynnin elämyksellisyyttä. Rakennuksen sisäosat ovat korjauksen tarpeessa, mutta muunnettavissa ravintolaksi keittiötiloineen. Pytingin korjausten suunnittelussa ovat apuna Xamkin restauroinnin opiskelijoiden tekemät harjoitus- ja opinnäytetyöt. Vaalittavia ovat säilyneet alkuperäiset osat ja historialliset kerrostumat. Säilyneet tapettikerrokset kertovat tyylien historiasta ja voivat olla lähteenä pintamateriaalien suunnittelulle. Myös muissa mökeissä, niin 1800-luvun lopulta juontavissa kuin 1960 - 70-lukujen mökeissä on kunnioitettava alkuperäisiä

materiaaleja ja rakentamisen tapoja ja pyrittävä säilyttämään historiallisia kerroksia. Uusittavien pintojen kohdalla on mietittävä ulkoasun tyyliä ja sopimista muuhun ilmeeseen.

Toimintakauden pidentyminen palvelisi matkailijoita, yrittäjien elinkeinomahdollisuuksia, elävöittäisi Verlan kylää ja mahdollistaisi palvelutarjonnan monipuolistamisen. Tehdasmuseon tiloihin asennettu lämmitys mahdollistaisi museovierailun myös nykyisen sesongin ulkopuolella. Verlaan sopisi arjen ja työn todellisuutta elävöittävät draamasisällöt ja teemalliset kierrokset. Myös luontomatkailun kehittäminen palvelisi laajemmin eri matkailijoita. Entäpä yrittäjien ideoima tunnelmallinen joulutapahtuma? Joulutapahtuman myyntipisteet, musiikkiesitykset, yhteislaulut, valoa tuovat lyhdyt, höyryävät hengitykset ja kuumat juomat, punaiset posket ja tehtaan lämpö kokoaisi yhteen kylän väen ja houkuttaisi tulemaan paikalle hieman kauempaakin.

Verlassa toimiminen tulisi nähdä merkityksiä luovana mahdollisuutena ja etuoikeutena!

**Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia**

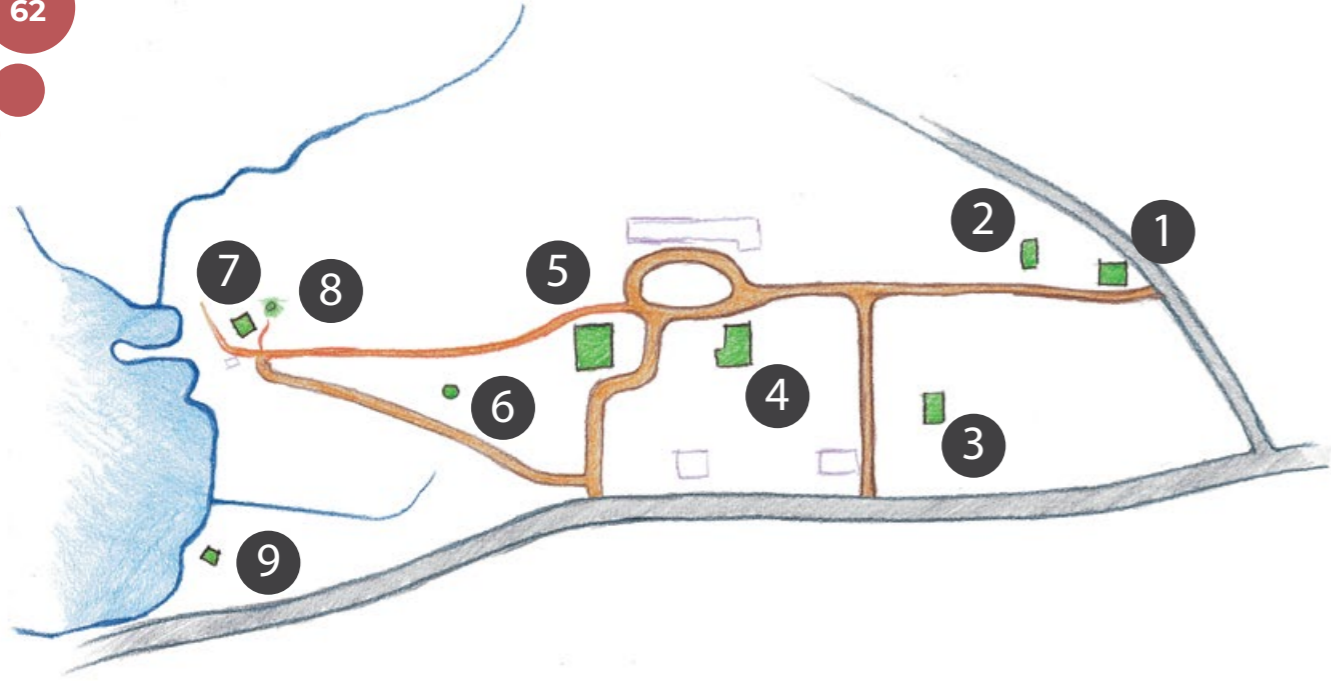
MILJÖÖ: MIETTELÄN HISTORIAALLINEN RESERVIKASARMIALUE

Etelä-Karjalasta Miljöömatkailu-hankkeen toinen kohde on Miettälän historiallinen reservikasarmialue Rautjärvellä.

Miettälän kylä sijaitsee noin 8 kilometrin päässä Rautjärven asemansseudulta Miettäläntietä itään. Rautjärven alue on ollut Ruotsin ja Venäjän valtakuntien raja-alueita Pähkinäsaaren rauhasta 1312 Täyssinän rauhaan 1595 ja Uudenkaupungin rauhaan 1721. Miettälä jäi Uudenkaupungin rauhassa Ruotsin puolelle ja Turun rauhan 1743 jälkeen siirtyi osaksi Venäjää. Kunnan kylät ovat jääneet rajalinjojen mukaan eri puolille rajaa. Suomen sodan (1808–1809) jälkeen koko Suomi tuli Venäjän vallan alaiseksi. (Europaeus 2014.) Rajan läheisyys on leimallista Miettälän kylälle edelleenkin toisen maailmansodan rajalinjausten takia.

Miettälän historiallinen reservikasarmialue liittyy vahvasti raja-alueen historiaan sekä Ruotsin että Venäjän vallan aikana. Kasarmialue on perustettu 1700-luvun lopulla Ruotsin vallan aikaan ja aktiivisimmillaan se on ollut 1880-luvulla Venäjän vallan aikaan. Miettälän kylän kasarmialueen nykyinen miljöö rakennettiin 1880-luvun lopulla. Rakennuksista on jäljellä komppaniapäällikön asunto, sairaalarakennus ja ruutikellari.

Rautjärven kunta siirsi hallintonsa vuonna 1922 kirkonkylästä kasarmialueelle. Komppaniapäällikön talo toimi kunnantalon vuoteen 1973. Alueella toimi myös kansanhuolto, terveystalo ja palokunta ja aluetta kutsuttiin Kuntalaksi. Entisessä sairaalarakennuksessa toimii nykyisin Kollaa ja Simo Häyhä-museo. Museo esittelee talvisodan Kollaanjien tais-

Miettälän historiallisen reservikasarmialueen kartta Kirsi Koivikko

1. Kollaa ja Simo Häyhä -museo	5. Komppaniapäällikön talo eli Kuntala
2. Varasto	6. Huvimaja
3. Kellari	7. Sauna ja uimahuone
4. Terveystalo, rakennusvuosi 1948 ja vuonna 1941 tuhoutuneen suojeluskuntatalon perustuksissa	8. Desanttien muistomerkki
	9. Rantasauna

telua valokuvien, karttojen ja esineiden avulla. Miettälän alueella koulutautunut rautjärveläinen tarkka-ampuja Simo Häyhä on kylän kansainvälisesti kuuluisin sotasanteri, jonka talvisodan taistelumuistoja esitellään museossa. Sotahistoriasta ideansa ammentavat matkailutuotteet sopivat alueen palvelutarjontaan.

Miettälän kylän suurin vuosittainen yleisötapahtuma on Miettälä Kollaus -tapahtuma kesäkuussa. Ohjelmassa on muun muassa musiikkiesityksiä, työnäytöksiä, sota-ajan historialuentoja ja draamakierroksia. Tapahtuman järjestävät Miettälän nuorisoseura ry, Rautjärven Reserviupseerikerho ry sekä muut paikalliset yhdistykset. Vuonna 2018 kuntaan perustettiin Rautjärven matkailu -niminen yhdistys, joka tavoitteena on alueellisen matkailutoimijaverkoston kokoaminen, matkailupalveluiden tuotteistaminen, markkinointi ja myynti sekä matkailun valmiuksien kehittäminen.

Miljöömatkailu-hankkeessa Miettälässä on järjestetty inspiraatiopäiviä ja tarinapaja, joissa on kysely, kerrottu ja tallennettu tarinoita ihmisistä, arjesta ja sattumuksista. Tarinoita hyödyntäen on ideoitu ja kokeiltu uusia matkailupalveluja, rakennettu äänimaailmaa ammuttasimulaattoriin ja kerätty reseptejä ja maisteltu ruokatuotteita.

Lähde

Europaeus M. 2014. Kanta-Rautjärven sotahistoriallinen selvitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/loader.aspx?id=71653ad9-d13f-4e45-a5b8-46005a17258e>. [viitattu 7.12.2018]

**Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia**

KEHITTÄMISEN KOHTEENA: MIETTELÄN HISTORIAALLINEN RESERVIKASARMIALUE

Tarinoita hyödyntäen on ideoitu ja kokeiltu uusia matkailupalveluja, rakennettu äänimaailmaa ammunta-ammuntasimulaattoriin ja kerätty reseptejä ja maisteltu ruokatuotteita.

Miljöömatkailu-hankkeessa Miettälässä kehitettiin uusi ominaisuus ammunta-ammuntasimulaattoriin. Ammunta-ammuntasimulaattorissa asiakas pukeutuu sotilas-ammuntasimulaattoriin, astuu maastoutettuun teltaan ja tähtää autenttisella ns. pystykorva-kiväärillä maalitauluun. Miljöömatkailu-hankkeessa rakennettiin sodan taistelua ääninä sisältävä äänimaailma ammunta-ammuntasimulaattoriin. Ammunta-ammuntasimulaattorin toimivuutta testattiin, kerättiin palautetta testaajilta ja tallennettiin tuotteen jatkokehittämideoita.

Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijat tutustuivat kasarmialueeseen ja tiimit ideoivat Tuoteistaminen ja tuotekehitys -kurssilla uusia palvelukonsepteja. Ideoissa nykyisen sotahistoriaan perustuvan matkailutuotteen kokemusta laajennetaan virtuaalilasien avulla elämyksellisemmäksi ja kellariin perustetaan Simunan salakapakka White Death -nimikkodrinkkeineen.

Miettälässä järjestettiin myös tarinapaja, jossa kyseltiin, kerrottiin ja tallennettiin tarinoita ihmisistä, arjesta ja sattumuksista. Miettälän kohteessa tarinoita kertoi kylällä kasvanut Pekka Kontra, jota Saimaan ammattikorkeakoulun lehtori Emmi Majanen haastatteli. Tarinapaja tallennettiin videoi-

malla. Kyläläiset toivat mukanaan omia vanhoja valokuvia ja muistelivat ketä niissä on ja mitä niissä tapahtuu. Tarinapaja välitti osallistujille tietoa oman kulttuuriperinnön arvostuksesta ja merkityksestä. Tarinointi ja tutustuminen edisti paikallisten verkostoitumista ja uusien toimijoiden löytämistä yhdistyksiin.

Hanke järjesti Miettälän alueen toimijoille Elämysruokaa - ruokatuotteesta vetovoimaa -tapahtuman, jossa pohdittiin yhdessä, miten ruokatuotteesta tuodaan esille kohteen paikallisuus, historia, tarinat ja henkilöt. Tapahtumassa valmistettiin ruokalajeja, jotka on mahdollista valmistaa ulkona nuotiolla retkiolosuhteissa.

Ruokatuotteeksi kehitettiin kolmen ruokalajin Miettälä-menu lähiruokaa hyödyntäen. Pääruokana olevan paistin luomuliha on kasvatettu maatilalla Miettälän kylällä. Menu ammentaa perintöresepteistä mustikkarättänän jälkiruuaksi. Menu kehitettiin ja testattiin yhdessä vapaaehtoisten, maatilayrittäjien sekä Saimaan ammattikorkeakoulun toimijoiden kanssa. Menu tarjoiltiin Kollaa ja Simo Häyhä -museon kahvilatiloissa Rautjärven kunnan edustajille ja matkailutoimijoille. Ateriapaketit tulevat myyntiin mm. Rautjärven matkailu -yhdistyksen kautta.

Temolan Viinitila, Puumala
Kuvaaja: Ilkka Lehtola

**Ilkka Lehtola,
Lehtori, Saimia**

RUOKAMATKA SUOMALAIISIIN JA PAIKALLISIIN MAKUIHIN

Yksi eniten kasvavista matkailun trendeistä maailmalla on ruokamatkailu ("Food tourism tai Culinary Tourism"). Ruoka ja juoma ovat tärkeitä tekijöitä matkakohteen valinnassa. Tutkimusten mukaan jopa 80 % matkailijoista toteaa, että kohteen kulinaarinen aktiviteetti tai vetovoima ovat vaikuttaneet kohteen valintaan. Matkailijasegmenteistä erityisesti milleniaalit (18 - 34-vuotiaat) ovat kiinnostuneita yhdistämään ruokaa ja matkailua. Ruokamatkailu on eräs keskeisimmistä matkailun kehittämiskohteista maailmanlaajuisesti. Suomi ei tässä asiassa ole poikkeus. Suomen vahvuuksia ovat rikas alueellinen ruokakulttuuri, pohjoisen ilmalan ja luonnon aikaansaamat raaka-aineet sekä korkea teknologian ja gastronomian osaaminen.

Suomen hallitus on ryhtynyt myös toimenpiteisiin ruokamatkailun kehittämiseksi ja on laatinut

Suomen ruokamatkailustrategian. Tämä onkin tarpeen, sillä vahvuuksista huolimatta kansainvälisten matkailijoiden mielikuvissa suomalainen ruoka jää heikolle tasolle. Erilaisilla kuluttajatoimenpiteillä ja mediatyöllä pystytään vaikuttamaan mielikuvaan. Nostetta ja apua Suomi saa skandinaavisen (New Nordic Kitchen) keittiön hyvän maineen kautta.

Toimenpiteisiin on Suomessa ryhdytty, nimetty toimenpiteitä suomalaisen ruoan esilletuomiselle. Päätuoteryhmiä ovat ruokaelämykset (sisältäen juomat), ruokaretket, ruokareitit, ruokatapahtumat sekä suomalaisia raaka-aineita ja lähiruokatuotteita hyödyntävät ravintolat ja kahvilat. Teemoja, joita Visit Finland tuo esille, ovat "Paikalliset maut, puhtaus sekä luovuus ja innovatiivisuus". Haaga-Helien ammattikorkeakoulu puolestaan johtaa projektia "Hungry for Finland" -ruokamatkailun tuotteistamishanke. Hanke

täydentää alueellisia ja paikallisia hankkeita valtakunnallisesti tuoden yhtenäisiä työkaluja ja sparrausta.

Esimerkin hyvästä ruokamatkailun kohteesta tarjoaa pieni eteläsavolainen kunta, Puumala. Puumalan kunnan kotisivut kehottavat syömään, juomaan ja kahvittelemaan Puumalassa. Ravintoloita, muita ruokapaikkoja, kahviloita ja kuppiloita esitellään liki 20 yrityksen verran. Matkailijoilla ja asukkailla on siis valinnanvaraa, varsinkin kesällä.

Monen matkailijan näkökulmasta kiinnostavaa on se, miten paikallisuus – eteläsavolaisuus tai puumalalaisuus näkyy nimessä, miljöössä, tuotteissa ja palveluissa. Ensivaikutelma yrityksestä syntyy sen nimestä joko verkkosivuilla tai yrityksen pihamaalla. Sijaintiin perustuvaan nimeen on monesti lisätty jotakin, joka kertoo vesistöistä, paikan tarinasta ja henkilöstä. Nimi voi parhaimmillaan houkuttaa ja luoda positiivista ensivaikutelmaa ja odotusta. Lietvesi, Sahanlahti, silta, virta, satama ja Nestori kertovat paikasta tai tarinasta.

Sadat saaret ja kolmetuhatta rantakilometriä tarjoavat paikkoja yksilöllisille ja yrittäjiensä näköisille pal-

velupisteille. Ei ole montaakaan paikkaa, jossa vesistö ei olisi lähellä läsnä. Lisänä voi vielä olla viehättävä pihapiiri, jossa on jotakin juuri paikalle tyypillistä tai muutoin kiehtovaa. On kertomuksia, kuvia ja opasteita sillan rakentamisesta, norpasta ja kivikautisesta asumisesta, esimerkkejä elinkeinoista, joiden paikalle ja tilalle on rakentunut matkailuliiketoimintaa. Satama, saha, paja, navetta ja marjaisat puutarhat ovat jalostuneet vieraanvaraisuuden paikoiksi.

Viimeisen vuosikymmenen aikana on nähty ruokarendien kehittyminen kotiruoasta luomuruokaan ja edelleen lähiruokaan. Paikallisuus, puhtaus ja yksinkertaisuus korostuvat. Uusin käsite on artesaani –alkuisten ruokien trendi – käsin tehdyt ruoat ja juomat mielletään monesti prosessoimattomiksi ja aidoiksi. Eteläsavolaiseen ruokaan kuuluvat yksinkertaiset ja selkeät raaka-aineet. Tyypillisimmillään se on ruisleipää ja rieskaa, järvikalaa ja erityisesti muikkua. Monissa ravintoloissa ja kahviloissa nämä oli yhdistetty – yksinkertaisimmillaan savustettua muikkua ruisleipäviipaleen päällä. Leipätuotteiden ja muiden leivonnaisten leipurina saattoi olla itse yrittäjä, perheenjäsenet tai sitten ne tehtiin paikan päällä.

Parhaimmillaan paikallinen raaka-aine, valmistamisen taito sekä yrityksen tila on koottu matkailutuotteeksi. Asiakas voi tilauksesta osallistua tuotteen valmistukseen ja nauttia sitten omin käsin tehdyt lämpimäiset. Luontevaa on myös se, että mikäli pihapiirissä tai lähellä on saatavissa juureksia, marjoja ja yrttejä, päätyvät ne asiakkaille nautittavaksi. Okkolan lomamökit ja ravintola Niinipuu Puumalassa tarjoavat ruokamatkailutuotetta ”Emännän piirakkapajassa”. Okkolan emännän ohjauksessa syntyvät perinteiset karjalanpiirakat yhdessä. Ryhmän toiveiden mukaan piirakkapajassa voidaan leipoa myös makeita marjapiirakoita. Tällöin piirakkapaja alkaa marjojen keräämisellä lähimetsästä sesongin mukaan.

Juomien kestotrendinä voidaan pitää matkailijoiden kiinnostusta tilaviineihin sekä likööreihin ja tisleihin. Ollinmäen Viinitila Anttolassa aloitti vuonna 1995, jolloin lakimuutoksen jälkeen ensimmäisen kerran viinitilalliset saivat hakea lupia alkoholi-juomien valmistukseen. Temolan Viinitila Niinisaassa avasi ovensa vuonna 2004 ja tuottaa DO Saimaa - alkuperäluokiteltuja viinejä ja kuohuviinejä. Viinitilat tuottavat tilaviinejä, marjaliköörejä,

siidereitä ja kuohuviinejä sekä tisleitä. Molempien tilojen tuotteet on palkittu eri yhteyksissä. Paikallisuus tulee vahvasti esille ravintoloihin päätyvien tuotteiden nimissä, kuten Saimaan Seireeni tai Niiniviini. Kansallisromanttisuutta tai paikallista historiaa henkivät Puntun Paavo, Ruhtinatar tai nykyhetkeen liittyvät Sirpakka sekä Sinä ja Minä.

Erikoisoluiden yhdistäminen ruokaan on orastava trendi, joka yleistyy lähivuosina myös Etelä-Savossa. Ravintolassa laaditaan menu, ja siihen yhdistetään yksilöllisiä pienpanimoiden oluita. Vuonna 1995 perustettu, Saimaan rannalla Mikkeliissä toimiva Saimaa Brewing Company toimittaa tuotteitaan Puumalan ravintoloihin. Saimaa tuotesarja on monille tuttu, ja nimissä vilahtavat Yövesi ja Utula – paikallisuutta siis parhaimmillaan.

Paikallisessa makumatkassa muualta tulleita trendejä on voitu poimia osaksi paikallisia ruoka- ja juomavalintoja – sopivalla sekoituksella hienostunutta, persoonallista ja kursailematonta. Yrittämisen ja ideoiden perustana on ollut vahva sidos paikkakunnan ruokakulttuurin juuriin.

**Ilkka Lehtola,
Lehtori, Saimia**

NÄIN SYNTYI PAIKALLINEN RUOKATUOTE: MIETILÄ- MENYY RAUTJÄRVELLE

Kiinnostus oman paikkakunnan tapoihin, tekemisiin ja kohteisiin on edellytys elinvoimaiselle yhteisölle. Kiinnostus tuo yhteen tekijöitä, joiden varaan voidaan rakentaa vieraille kiinnostavia kokemuksia. Aitojen kokemusten perustana on kohteen historia, ihmiset ja heidän tarinansa sekä tapahtumat. Vieraita voivat olla kylän tai kunnan omat asukkaat sekä matkailijat.

Rautjärven kunnan Miettälän kylästä on matkaa Venäjälle vain muutama kilometri. Miettälän Kasarmikangas on sijaintinsa vuoksi nähnyt Ruotsin valan ajan 1600-luvulla ja venäläisiä sotilaita vuoden 1809 Haminan rauhan jälkeen. Merkittäväksi paikan tekee Simo Häyhä – Rautjärvellä syntynyt ja Miettälässä koulunsa käynyt suomalainen sotilas, joka Neuvostoliittoa vastaan käydyssä talvisodassa sai puna-armeijan sotilailta nimen ”Valkoinen kuolema”.

Rautjärven matkailun yksi kärkituotteista on Kollaa ja Simo Häyhä -museo, joka sijaitsee Rautjärven historiallisella Miettälän reservikasarmialueella. Alueella vuosittain järjestettävä ”Miettälä Kollaus” on alueella järjestettävä elämyspäivä, joka sisältää musiikkiesityksiä, työnäytöksiä, sota-ajan luentoja sekä ruokatarjontaa. Yksittäisen tapahtuman ohella kohteelle haluttiin kehittää ruokatuotetta, joka olisi tilattavissa ympäri vuoden. Tavoitteena oli kehittää kulttuuriperintökohdetta ja siihen liittyvää palveluliiketoimintaa paikallista elinkeinotoimintaa tukevalla tavalla. Miettäläläiset kyläaktiivit, yrittäjät sekä Saimaan ammattikorkeakoulun hanketekijät aloittivat yhdessä ruokatuotteen suunnittelun keväällä 2018.

Tuotekehitys aloitettiin Saimaan ammattikorkeakoulun opetuskeittiössä Imatralla toukokuussa 2018.

Miettälä-menyyn maistelua
Kollaa- ja Simo Häyhä -museolla.
Kuvaaja: Mikko Hovi

Keittiömestari, lehtori Jukka Moilasan opastuksella valmistettiin erilaisia paikallisuuteen ja paikallisiin raaka-aineisiin perustuvia ruokatuotteita. Onnistuneen yhdessä tekemisen päätteeksi maisteltiin monen muun herkun ohessa kivileipää, nuotiopii-rakkaa, hiekkalihaa ja sahtijuureksia. Pohdittiin yhdessä, miten ruokatuotteessa tuodaan esille kohteen paikallisuus, historia, tarinat ja henkilöt ja keskusteltiin, miksi ruokatuote on tärkeä matkailijoille. Lopuksi päätettiin suunnitella ja toteuttaa Miettilä-menyy.

Miettilä-menyy on kolmen ruokalajin ateria, jossa alkuruokana on yrttinen kasviskeitto, pääruokana liha-juurespata ja jälkiruokana mustikkarättänä. Kasvissosekittoon raaka-aineita saatiin paikallisilta tuottajilta, pääruoan liha Matintalon luomutilalta ja mustikat lähimetsistä. Mustikkakukko, eli savolaisittain rättänä, kätkee ruiskuoren sisään makean mustikkatäyteen. Tarkemman reseptin rättänestä on Matintalon tilan emäntä Kati Häyhä perinyt isovanhemmiltaan. Liha-juurespadan pääraaka-aine on peräisin saman tilan Highland Cattle -karjasta. Maistuvan keiton loihti kyläaktiivi Tuulikki Moilainen lisäämällä keittoon sopivia yrttejä.

Miettilä-menyy tarjoiitiin lokakuussa 2018 Kollaa- ja Simo Häyhä -museolla. Tuotteet valmistettiin Kati

ja Mikko Häyhän sekä Tuulikki Moilasan kotona. Museolla ei ole vesipisteitä eikä keittiötä, joten tuotteet tuli tehdä mahdollisimman valmiiksi jo ennen niiden tuontia museolle, jossa annokset koottiin ja tarjoiitiin. Tilat mahdollistavat tarjoilun vain pienille ryhmille, mikä asetti myös omat haasteensa. Asiakkaiksi kutsuttiin alueellista matkailuväkeä, toimittajia sekä kuntalaisia. Sosiaalisessa mediassa toteutetun arvannon perusteella asiakasmääräksi tuli tavoitteiden mukainen 12 henkilöä.

Tilaisuuden aluksi Reijo Sinkkonen kertoi Kollaa- ja Simo Häyhä -museosta – sen toiminnasta sekä merkikhenkilöstä. Esittelyn jälkeen menyyruoat tarjoiitiin asiakkaille. Ylimääräisenä ”keittiömestarin” tervehdyksenä tarjoiitiin paikallisista tuotteista valmistettu alkupala, jossa oli paahtopaistia, paholaisen hilloa sekä Simpeleen ruisleipää. Ruokailun jälkeen vierailta pyydettiin palautetta nautitusta ateriasta. Menyy arvioitiin erinomaiseksi, paikallisuutta kiiteltiin, kuten myös itse tilan soveltuvuutta pienimuotoiseen ateriatarjoiluun. Kehittämiskohteiksi ehdotettiin teemaan sopivaa taustamusiikkia, lähiruoan tuomista esille menyy-korteissa sekä tarinallisuuden liittämistä kokonaiselämykseen. Pian tilaisuuden päätyttyä vastaanotettiin tarjouspyyntöjä.

Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk

SÄILYTTÄMISEN HALLINTASUUNNITELMAN SOVELLUS MIETTELÄSSÄ

Miettilän kasarmialueella SHS oli osa kokonaisuuden matkailun kehittämistä.

Sotahistoriasta riittää ammennettavaa ja laadukkaasti tuotteistetut sisällöt sopivat kasarmialueen rakennuksiin. Miettilän Kasarmialue on kunnan kehittämiskohde ja osa rakennuksista suojeltu asemakaavassa. Kulttuurihistorialliset arvot liittyvät ennen kaikkea autonomian aikaisen armeijan historiaan ja useisiin säilyneisiin vanhoihin puurakennuksiin, mutta unohtaa ei pidä Miettilän aikaa Rautjärven kuntakeskuksena. Se on ollut osa pienen kunnan yhteisön elämää kunnan toimistoinen ja Vekarusjärven juhannuskokkoineen. Nykyisen kokonaisuuden säilyminen on erityisen toivottavaa. Kuntalassa on säilynyt joitakin alkuperäisiä osia kuten ovia ja karmeja, mutta paljon on tehty myöhempiä

muutoksia, esimerkiksi keittiön kaapit ovat peräisin 1970–1980-luvuilla.

Seuraava suurempi toimenpide on Kuntalan, entisen komppaniapäällikön talon ja kunnantöimiston, muuttaminen matkailun palvelukseen. Sen restauroinnin suunnittelussa on käytettävä harkintaa ja päätösten tulee perustua tutkimuksiin. Kuntalan jatkokäytön suunnittelussa on harkittava, tehdäänkö lisätutkimuksia rakennuksen alkuperäisen asun selvittämiseksi vai valitaanko jokin aikakausi, jonka henkeä pyritään rakennuksessa ilmentämään? Entä säilytetäänkö kerroksellisuutta eri vuosikymmeniltä, kuntakeskuksen ajalta? Pyritäänkö yhtenäiseen tyyliin ja saman aikakauden henkeen? Kaikkien alkuperäisten osien säilyttäminen, konservointi ja tarvittaessa restaurointi on kuitenkin toivottavaa.

Vanhoissa pinnoissa ajan ja käytön jäljet saavat näkyä. Vanhat materiaalit kannattaa konservoida, restauroida ja kierrättää. Uusittavien osien ja pintojen kohdalla tavoitteena voisi olla aiemman asun kunnioittamiseen ja materiaalivalinnoissa tyylin jatkamiseen. Uusien osien ja mahdollisten rakenteiden, kuten pyörätuoliluiskan tai terassin, on kuitenkin sovittava kokonaisuuteen.

Muita alueen kiinnostavia rakennuksia ovat esimerkiksi jääkellari ja entinen terveystalo. Ilmeikäs jääkellari olisi kunnostettavissa esimerkiksi salakapakaksi tai näyttelytilaksi. Myös parkkipaikan tekeminen ja museon sisältöjen kehittäminen ovat asialistalla. Miehistösaunan kunnostaminen Vekarusjärven rannalla palvelisi kokonaisvaltaisen matkailuelämyksen toteuttamista. Uhkana on kasarmialueen nykyisen kokonaisuuden säilyttäminen. Vaikka terveystalo on valmistunut vasta sodan jälkeen, on se silti osa kokonaisuutta ja ilmentää aikansa yhteiskunnallista tilannetta ja edustaa kiinnostavasti perinteistä puurakentamista tyytellyin yksityiskohdin.

Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia

MILJÖÖ: KÄRNÄKOSKI

Etelä-Karjalassa Miljöömatkailu-hankkeen toinen kohdealue on Kärnäkosken linnoitus ja Partakosken alue Savitaipaleella.

Partakosken alue sijaitsee kahden suuren järven välissä; koillispuolella on Saimaa ja lounaispuolella Kuolimo-järvi. Kuolimo laskee kylässä kolmen peräkkäisen kosken, Ahvenkosken, Saunakosken ja Siikakosken, muodostaman väylän kautta Saimaaseen. Partakoski on yhteisnimitys näille kolmelle koskelle. Noin kilometrin päässä on kylään kuuluva Kärnäkoski.

Savitaipaleen kunnan matkailuinfrastruktuuri tukee laajaa kokonaisuutta liikunnan ja hyvinvoinnin ympärillä, ja matkailijavirtojen odotetaan kasvavan merkittävästi lähivuosien aikana. Kulttuuriperinnön ja kulttuurihistoriallisten kohteiden houkuttelevuu-

den lisääminen on koettu haastavaksi. Tässä hankkeessa on keskitytty tuomaan esille Partakosken alueen rikasta kulttuuriperintöä kohderyhmälle, joka on matkustanut alueelle vaikkapa liikuntaharrastuksen takia.

Partakosken alueen päätalot olivat olleet olemassa jo satoja vuosia ennen historian ensimmäisiä kirjallisia lähteitä. Kustaa Vaasan voutintilien säilyneet maakirjat alkavat vuodelta 1540. (Tani 1996.)

Savitaipale oli Ruotsin ja Venäjän raja-alueita. Kustaa III:n sodan 1788–1790 taisteluita käytiin myös Partakoskella ja Kärnäkoskella. Ruotsin vastaista luoteisrajaa vahvistaakseen ja Pietarin turvaksi Venäjän keisarinna Katariina II määräsi linnoitusketjun rakentamisen. Pietarin uloimman linnoitusketjun kenttälinoitukset ehdotettiin rakennettaviksi

Kärnäkosken linnoitus

Osa Kaakkois-Suomen linnoitusketjua, rakennettu 1791–1792.

1. Kärnäkosken linnoitus
2. Mylly ja saha
3. Laavu
4. Lotjasatama
5. Vuorilinoitus

Kärnäkoski-Partakoskelle, Järvi Taipaleelle, Liikkalaan, Uttiin ja Kymminlinnaan. Kenraali A. V. Suворov rakennutti Kärnäkosken linnoituksen 1790–1793 Saimaan rannalle Kärnäkosken suulle. Samaan aikaan perustetun Saimaan sotalaivaston tukikohta sijoitettiin Kärnäkoskelle. Laivasto huolsi linnoituksia ja vartioi Saimaalla kulkevaa rajalinjaa sekä laati alueesta tarkan kartan. Sodan aikana laivaston asemapaikka oli Kärnäkoski ja rauhan aikana Lappeenrannan linnoitus. (Etelä-Karjalan museo 2007.)

Venäjän keisari Aleksanteri I tarkasti Kaakkois-Suomen linnoituksia toukokuussa 1803 ja kävi silloin myös Kärnäkosken linnoituksessa. Hevoskärryjen saavuttua Kuolimon rannalle Pönhaudan mäelle keisarin kerrotaan käskeneen pysäyttää hevoset ja katsoessaan järvelle avautuvaa maisemaa tuumineen ”Pelkkää vuorta ja kivikkoa”. (Tani 1996, 17) Korkea-arvoisen vieraan vierailun muistoksi on silloista kärrytietä mukaileva reitti nimetty Keisarinpoluksi.

Vuonna 1809 linnoitusketju menetti sotilaallisen merkityksensä, kun Ruotsille kuuluneet Suomen alueet liitettiin Venäjän keisarikunnan yhteyteen autonomiseksi suuriruhtinaskunnaksi (Etelä-Karjalan museo 2007).

Partakosken saha sai alkunsa, kun kolme haminalaista kauppiasta vuokrasi maata ja sai vuonna 1750

luvan Partakosken sahan perustamiseen ja pari vuotta myöhemmin kotitarvemyllyn. Saha osti puutavaraa kylän maanomistajilta ja työllisti väkeä sekä sahalla että puutavaran kuljetuksissa. Kustaa III sodan ja Kärnäkosken linnoituksen rakentamisen jälkeen vuonna 1815 neljä kylän talollista anoi ja sai oikeuden rakentaa Kärnäkoskelle tuulimyllyn. Koskivoimalla höylättiin myös kattopäreitä. Sirkkelisahaus aloitettiin 1940-luvun alussa. Lautojen valmistus höyläkoneella aloitettiin vuonna 1950. Myllyn toiminta ja kattopäreiden teko loppui 1950-luvun alussa, sirkkelisahaus ja lautojen höyläys lopetettiin 1960-luvun alkupuolella. (Murto 1939.)

Nykyisin linnoituksen alue on raivattu metsittymästä ja näkymät Saimaalle ovat avoinna. Linnoituksen vallien ja kosken lisäksi jäljellä ovat mylly- ja saharakennus, kyläyhdistyksen rakentamat laituri, Kuolimon rannalla oleva laavu sekä tukkivaunu rullaradalla. Linnoituksessa laiduntaa kesäisin lamppaita. Linnoitusalueen omistaa ja sitä hallinnoi Metsähallitus. Partakosken kyläyhdistyksen aktiiviset toimijat huoltavat aluetta, järjestävät kunnostustalkoita ja kylätapahtumia. Suosittuja tapahtumia ovat Partakosken pamaus, vallikirkko ja tonttupolku.

Lähteet:

Etelä-Karjalan museo 2007. Generalissimus Suворov 1730–1800 –näyttelysivusto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/Suworov/>. [viitattu 7.12.2018]

Murto T. G. 1939. Savitaipaleen pitäjän historia. Lappeenranta: Savitaipaleen seurakunta ja kunta.

Tani M. 1996 (toim.). Partakosken ja lähikylien historiaa Kuolimolta Saimaalle. Partakosken kylätoimikunta: Lappeenrannan Kirjapaino Oy.

Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia

KEHITTÄMISEN KOHTEENA: KÄRNÄKOSKI

Miljöömatkailu-hankkeessa Kärnäkoskella järjestettiin tarinapaja, jossa kyseltiin, kerrottiin ja tallennettiin tarinoita ihmisistä, arjesta ja sattumuksista. Tarinoita muisteltiin ja kerrottiin kyläläisten kesken suosituksissa, yli 70 osallistujaa kiinnostaneessa tarinapajassa. Tarinapajan juontajana ja haastattelijana toimi lehtori Emmi Maijanen Saimaan ammattikorkeakoulusta ja keskusteluun osallistui kuusi kyläläistä. Tarinapaja tallennettiin videoimalla. Kyläyhdistyksen keräämät ja suurikokoiseksi kopioidut esillä olleet vanhat valokuvat kirvoittivat osallistujissa muistoja: ”Tuo koulun rakentajien kuvan toinen oikealta on äitini setä.” Moni löysi kuvista

kylän tuttuja taloja, pihapiirejä, rantoja ja ihmisiä. Työpajassa toteutui konkreettisesti tiedon välittäminen laajalle osallistujakunnalle oman kulttuuriperinnön arvostuksesta ja merkityksestä.

Alueen aktiivisia vapaaehtoisia toimijoita on haastateltu teemahaastatteluisissa. Haastattelujen tavoitteena oli selvittää liiketoiminnallisia edellytyksiä, toimijoita, resursseja ja tarpeita tuotteistettujen palvelukokonaisuuksien kehittämiseksi. Tavoitteena oli myös löytää, kerätä ja jakaa tietoa kohdetoimijoille, jotta edellytykset kehittämiseen kohenevat sekä edistää verkostoitumista ja uusien toimijoiden

Mitä Suvorov teki Saimaalla ja Kärnäkosken linnoituksessa?

löytämistä. Haastatteluisissa tuli esiin haastateltavien oma suhde ja näkemys Kärnäkosken ja Partakosken alueesta, alueen toimijat, matkailijoiden tarvitsemat palvelut alueella sekä arviot omasta mahdollisuudesta osallistua palvelujen tuottamiseen. Haastatteluisissa mieleen juolahtaneita kylän tarinoita on tallennettu ja julkaistu uudella Suvorov Saimaalla -verkkosivustolla.

Työpajoissa ideoitiin kenraali A. V. Suvorovin nostamista esiin linnoituksen rakennuttajana ja venäläisenä sotasankarina. Yhdessä suunniteltiin verkkosivustoa, joka esittelisi kenraali Suvorovia

ja hänen toimintaansa Saimaalla. Verkkosivusto toteutettiin Saimaan ammattikorkeakoulun työnä WordPress-sisällönhallintasovelluksella. Verkkosivusto on julkaistu ja siellä esitellään matkailijaa kiinnostavia tietoja ja tarinoita Kärnäkosken linnoituksesta ja Partakosken alueesta. Rakennuttaja ja sotasankari Suvorovin esittelyjen ja linnoituksen historian lisäksi verkkosivustolta matkailija saa ideoita mitä tehdä kun tulet Partakoskelle.

**Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk**

SÄILYTTÄMISEN HALLINTASUUNNITELMAN SOVELLUS KÄRNÄKOSKELLA

Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella on asiantuntijoiden valvonnan ja hoidon alainen ja sen kulttuurihistorialliset arvot on tunnistettu. Museovirasto on tehnyt siellä aiempina vuosina tutkimuksia ja inventointeja. Nyt valtion omistamat maat ovat Metsähallituksen vastuulla, osin linnoitus on yksityisellä maalla. Linnoitusta suojelee muinaismuistolaki, joten se on rauhoitettu ja kaikenlainen siihen kajoaminen on kielletty. Linnoituksen arvot liittyvät historiaan ja valtakuntien välisiin rajankäynteihin, puolustukseen, Suvorovin hahmoon ja linnoituksen hyvään säilyneisyyteen ja tunnistettavaan muotoon. SHSn tavoitteena on varmistaa kulttuuriperintöarvojen huomiointi kulttuurimatkailun kehittämisessä.

Haasteina linnoituksella ovat muurien kunto ja säilyminen, riittävät maisemanhoitotyöt, matkailun

kehittämisen ja tapahtumatuotannon sekä suojelun yhteensovittaminen niin muurien ja maaston kunnon kuin turvallisuuden osalta. Perinnebiotooppia hoitavat kesäisin lampaat. Laidunnuksen riittävyys ja tasaisuus tulee huomioida. Muurien kunnon seuranta koko linnoituksen alueella johdonmukaisesti olisi tärkeää. Metsähallitus vastaa säännöllisestä valvonnasta omalla alueellaan ja tekee tarvittavat toimenpiteet harkintansa ja resurssiensa mukaisesti. Tapahtumat eivät ole kuormittaneet linnoitusta, mutta esimerkiksi muurien päällä kulkeminen on paikoin aiheuttanut rasisusta. Suurin uhka matkailijoiden turvallisuudelle on putoaminen muureilta. Varoituskylttejä löytyy linnoitukselta jo nyt. On kuitenkin punnittava tarkkaan kyltitysten määrää ja aitojen tarpeellisuutta sekä niiden vaikutusta maisemaan ja linnoituksen kokemiseen.

Kyläyhdistys tekee tärkeää työtä linnoituksella ja huolehtii sen kunnosta päivittäin. Laavulla on polttopuita ja käymälät pysyvät siisteinä, sahalla ja myllyssä on infotauluja, oppaan voi tilata ja lampaat hoitavat perinnemaisemaa.

Kulttuuriperintökohde luo oivat puitteet ulkoilma- tapahtumien järjestämiseen. Myös kyläyhdistyksen ylläpitämien sahan ja myllyn toiminnan kehittämisen tukisi alueen matkailua ja yrittäjyyttä. Kuitenkin tapahtumienkin aikaan olisi hyvä muistaa kohteen historiallinen tausta ja arvot ja viestiä kävijöille kohteen ainutlaatuisuus ja muinaismuistolain suoja.

Linnoitus on matkailullisesti mahdollista kytkeä Kaakkois-Suomen puolustamisen historiaan ja laajempiin sisältöihin. Lisätyn todellisuuden ja virtuaalitekniikan sovellukset olisivat omiaan herättämään linnoituksen historia henkiin ympäristöä liiaksi kuormittamatta. Kärnäkosken linnoitus on sekä kulttuuri- että luontomatkailukohde. Sillä on mahdollisuudet kehittyä elämykselliseksi historia-kohteeksi kohdetta kunnioittavan tuotteistamisen kautta. Kauniiden järvimaisemien äärellä voi kuvitella hyökkäyksiä ja puolustuksia, miettiä suuntia ja ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia, pohtia maan historiaa, menneiden rajojen kulkua, sodan ja vallan vaikutuksia.

Kirjoittajat

Laura Lehtinen,
TKI-asiantuntija, Xamk

Anu Vainio,
Projektipäällikkö, Xamk

Anne Räsänen,
Lehtori, Xamk

Sanna Haapanen,
Lehtori, Xamk

Ari Lindeman
Tutkimuspäällikkö, Xamk

Jaana Tanhuanpää,
Lehtori, Saimia

Ilkka Lehtola,
Lehtori, Saimia

Christa Ruhrberg,
Opiskelija, Xamk

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

**XAMK
KEHITTÄÄ**

SAIMAAN
ammattikorkeakoulu
Saimaa University of Applied Sciences

